

จนกว่าโลกจะมีสันติภาพ

(ชุดลอยปทุม อันดับ ๘๖)

พุทธศาสนิกชน

อุทิศนา

ล้อยธรรมะมาลัย	ลงสู่โลกอันเบียดบีบ
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพุทธทรงประสงค์ ฯ
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปนโลกให้อยู่ยง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศุขสถาพร ฯ
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวลูสู่เดรัจฉาน ฯ
จะทุกข์ทนทั้งคืนวัน	พิฆาตกันบมีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ฯ
บรรษัทพระพุทธองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผองผ่องพ้นภัย ฯ
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทั่วทั้งปถพี ฯ

พ.ท.

๒๕๒๓

จนกว่าโลกจะมีสันติภาพ

[จากสันติภาพของโลก ครั้งที่ ๑๓]

ชุดลอยปทุม อันดับที่ ๘๖

ธรรมบรรยายของ

พุทธทาสภิกขุ

ภาคอาสาฬหบูชา

วันเสาร์ที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๒๙

ณ ลานหินโค้ง สวนโมกขพลาราม

อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศรัทธาบริจาค

ของ

ผู้มาเยี่ยมสวนโมกข์แต่ละปี

พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

๑๐ ธันวาคม ๒๕๒๙

ถ้าศีลธรรมไม่กลับมา

ถ้าศีลธรรม ไม่กลับมา โลกาวินาศ

มนุษยชาติ จะเลวร้าย กว่าเดรัจฉาน
มัวหลงเรื่อง กิน กาม เกียรติ เกียรตินิพพาน
ล้วนต่อต้าน ไม่เห็นยวรงค์ บังคับใจ.

อาชญากรรม เกิดกระหน่ำ ลงในโลก
มีเลือดโชก แดงฉาน แล้วช่านไหล
เพราะบังเกิด บ้ากาม ทราวมเกินไป
บ้าเกียรติก็ พอไม่ได้ ให้เมาตน.

อยากครองเมือง ครองโลก โยกกันใหญ่
ไม่มีใคร เมตตาใคร ให้สับสน
ขอศีลธรรม ได้กลับมา พาผู้คน
ให้ผ่านพ้น วิกฤตการณ์ ทันเวลาฯ

พุทธทาส อินทปัญโญ

การรู้จักธรรม คือการรู้จักอะไรเป็นอะไรอย่างถูกต้อง คน
ไม่หลงใหลในสิ่งใด แม้ในความสุขหรือความทุกข์ ก็ตั้งรู้สิ่งใดอยู่
กับสิ่งใดอย่างยั้งยืนยง. มิฉะนั้นจะเป็นความสับสนผิดใหม่ ย่อม
มีเวรอันที่แท้แห่งความหลงใหล สำหรับผู้ที่รู้ธรรมอย่างแท้-
จริง. ความเห็นแก่ตัว ย่อมเกิดไม่ได้ เพราะเหตุนี้. ความรัก
เพื่อตนเองหรือด้วยอื่น มิได้มีโดยง่าย แม้ว่าจะมีความเห็นอัน
ดีอันสูงค่าก็ตาม หากมีสิ่งใดเพียงไร. ผู้ประพฤตธรรม ย่อม
รู้จักเห็นสุข เมื่อรู้สิ่งใดอันดีประพฤตธรรม หรือเมื่อได้ทำ
หน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง. ความโกรธแค้นต่อใคร ๆ ใน
โลกนี้ ทำให้รู้สิ่งใดเห็นสุข. มิหนำซ้ำความสุขอันเป็นภาย
คือ สุขใจจากภายในหรือหนึ่ง คือ สุขใจจากภายนอก นั่น กาย และ
จิตใจต่างเป็นทุกข์จากภายนอกเหล่านั้น เสียแล้ว.

ธรรม: ข้อใดที่เรารู้จักมีที่ผิดอย่างถูกต้อง รู้จักอันดี
แปรตอันชั่ว และสิ่งอื่นอย่างถูกต้อง, มีหน้าที่ที่ทราบ
ทรัพย์สินอันใด ก็ประพฤตสิ่งใดเสีย มิฉะนั้นจะ หลงอย่าง
ถูกต้อง คือเห็นไม่ผิด สันต์สุขสันต์บุคคล และ สันต์ภาพ
ของสันต์กรรม โดยสันต์ได้เสีย, มิฉะนั้นก็ทุกทุกทุกทุกทุกทุก
ประการ แม้แต่สัตว์เดรัจฉาน และพฤษชาติทั้งปวง, มิใช่
คนอันใดในโลก หรือเห็นแก่คนอื่น แม้แต่เห็นอยู่ได้เสีย. สิ่ง
นี้เรียกว่า ชาติ, ชาติจักษ, หรือ ขอบเขตตลอดชาติ ย่อมมี
แก่ผู้ประพฤตธรรม. ข้อนี้ หมายถึงความว่า ธรรม มิใช่สิ่ง
หรือวัตถุอันใดหนึ่ง, มิใช่ สวรรค์ ที่มีตั้งแต่โลกนี้
หรือประพฤตธรรม เห็นอันใดก็เสีย.

จนกว่าโลกจะมีสันติภาพ.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ แห่งภาคอาสาฬหบูชา เป็นครั้งที่ ๑๓ ในวันนี้ อาตมาก็ยังคงบรรยายเรื่องเกี่ยวกับ สันติภาพของโลก ต่อไปตามเดิม และเป็นครั้งสุดท้าย ก็จบ มีหัวข้อเฉพาะการบรรยายในครั้งนี้ว่า **จนกว่าโลกจะมีสันติภาพ.**

[บททวน]

ในครั้งที่แล้วๆมานั้น ได้บรรยายถึงวิกฤตการณ์ของโลก มูลเหตุให้เกิดวิกฤตการณ์ แล้วก็ได้บรรยายถึง สันติภาพ, ลักษณะของสันติภาพ และว่า มูลเหตุให้เกิดสันติภาพ อาศัย

บรรยายธรรมประจำวันเสาร์ ภาคอาสาฬหบูชา ชุดสันติภาพของโลก ครั้งที่ ๑๓, ๒๗ กันยายน ๒๕๒๙

หลักอริยมรรคมีองค์แปด หมวดบัญญัติ คือสัมมาทิฏฐิ
 สัมมาสังกัปปะ แล้วก็หมวดศีล คือสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ
 สัมมาอาชีวะ แล้วก็หมวดสมาธิ คือสัมมาวายามะ สัมมาสติ
 สัมมาสมาธิ ทั้ง ๘ ประการนี้ ถ้ามีในสังคมใดหรือในบุคคล
 ใดแล้ว ก็จะเป็นมูลเหตุให้เกิดความถูกต้องโดยประการทั้งปวง
 เพราะว่าทำให้เกิดญาณะ คือความรู้อันถูกต้อง; เมื่อเกิด
 ญาณะคือความรู้อันถูกต้องแล้ว ไม่ต้องสงสัยเลย สิ่งต่าง ๆ
 ก็จะก้าวล่วงไปด้วยดี จนเป็นวิมุตติ คือหลุดพ้น หมายความว่า
 หลุดพ้นจากปัญหาทั้งปวง ก็คือสิ่งที่เรียกว่า สันติภาพ
 นั้นเอง. การที่หาความสงบไม่ได้ ก็เพราะมันเต็มไป
 ด้วยสิ่งที่เป็นปัญหา คือข้อขัดแย้ง ข้อรบกวน ข้อทำให้
 เกิดความยุ่งยากลำบาก; หมดปัญหา ก็เรียกว่า หลุดพ้น
 จากสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา นั้นแหละคือสันติภาพ. ในการ
 บรรยาย ๑๒ ครั้งที่แล้วมามีใจความอย่างนี้.

ปัญหาสันติภาพขึ้นอยู่กับบุคคลกับระบบปกครอง.

ในครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้าย ซึ่งจะสรุปใจความทั้งหมด
 แล้วเอามาทำเป็นหัวข้อสั้น ๆ สัก ๒ หัวข้อ ว่าบุคคล คือ

หน่วยแห่งสังคมแต่ละหน่วย แต่ละคนนั้น จะต้องมีความ
 สมบัติอย่างไร จึงจะเหมาะสมในการที่จะสร้างสันติภาพขึ้น
 มา, แล้วก็ระบบการปกครองบุคคลเหล่านั้น จะต้องอยู่
 ในลักษณะอย่างไร จึงจะอำนวยความสะดวกการสร้างสันติภาพ, ก็
 แปลว่าพวกกันเพียง ๒ เรื่องเท่านั้นวันนี้ คือบุคคล ที่เป็น
 พลเมืองของโลก, แล้วก็ระบบการปกครองของบุคคลเหล่านั้น
 ซึ่งมันก็ต้องมีประจำในหมู่บุคคลนั้น ๆ. ถ้าพวกกันง่าย ๆ ก็คือ
 ว่า **ราษฎรกับรัฐบาล**; มีราษฎรอย่างไร และมีรัฐบาล
 อย่างไร ผลที่จะหวังได้จะเป็นสันติภาพขึ้นมา. นี่ขอให้ท่าน
 ทั้งหลายกำหนดใจความไว้อย่างสั้น ๆ ง่าย ๆ และเข้าใจได้ครบ
 ถ้วนและถูกต้อง.

เดี๋ยวนี้หมายความว่าเรา **ไม่มีทางเลือกทางอื่น** นอก
 จากว่าจะต้องประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายเกณฑ์ของ
 ธรรมชาติ ซึ่งเป็นไปเพื่อสันติภาพ, จะหวังพึ่งพระเจ้า
 หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มันก็เห็นอยู่แล้วว่ามันเป็นไปไม่ได้. เดี่ยว
 นี้มนุษย์แย่งหน้าที่ของพระเจ้า สร้างโลกเอาเองตามชอบใจ
 พระเจ้าทำอะไรไม่ได้, ได้แต่นั่งมองดูตาปริบ ๆ เพราะทำ
 อะไรมนุษย์ไม่ได้. มนุษย์ก็ก้าวหน้าเตลิดเปิดเปิงไปโดยไม่

คำนึงถึงพระเจ้า; นี่ก็แปลว่าจะฟังพระเจ้ายากไม่ได้แล้ว จะฟังสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างอื่นใด มันก็ไม่มีทางที่จะควบคุมมนุษย์ได้.

ที่นี้ก็มาถึงเรื่องของมนุษย์เอง มนุษย์จะจัดระบบการเป็นอยู่ หรือการปกครองกันอย่างไร? จึงจะมีสันติภาพก็เห็นได้ว่า มนุษย์ยุคปัจจุบันนี้บูชา สิ่งที่เรียกว่า ระบบเศรษฐกิจ คือเศรษฐกิจของการเป็นอยู่ของสังคมนั้น ๆ ว่ามันจะเป็นสิ่งที่ช่วยแก้ปัญหาอันนี้ได้ สนใจเรื่องระบบเศรษฐกิจ แข่งขันกันกันว่าแบบนี้ แบบนี้ แบบโน้น นานาชนิด, มันก็ยังไม่มองเห็นว่าจะมีสันติภาพได้อย่างไร.

ที่จริงนั้นมันเป็นไปไม่ได้ดอก ที่มนุษย์จะหวังพึ่งระบบเศรษฐกิจจะมาจัดโลกให้มีสันติภาพ เพราะว่า ระบบเศรษฐกิจนี้ มันเป็นที่ตั้งแห่งความเห็นแก่ตัว ซึ่งเป็นเหตุให้ทำอันตรายผู้อื่น, และมันไม่อาจจะทำมนุษย์ให้หยุดให้จบ ให้พอได้; แม้ว่าจะจัดระบบเศรษฐกิจให้ได้อย่างไร ถ้าไม่มีศีลธรรมแล้ว ไม่มีทางจะสงบสุข, จะจัดสวัสดิการกันอย่างไร ชั้นเล็อย่างไร สังคมมันก็ไม่มีความสันติสุข เพราะความเห็นแก่ตัวมันยังทวีตามยิ่งขึ้นไป ๆ.

จึงอยากจะพูดว่า แม้จะจัดระบบเศรษฐกิจให้มีผลราว
 กระจ่าง ฝนตกลงมาเป็นทองคำ, ทองคำทุก ๆ เม็ด, แม้ฝนจะ
 ตกลงมาเป็นทองคำทุก ๆ เม็ด ก็ไม่ทำให้โลกนี้มีสันติภาพได้;
 ลองคิดดูว่า ระบบเศรษฐกิจระบบไหน จะจัดให้มีค่าเท่ากับว่า
 ฝนตกลงมาเป็นทองคำทุก ๆ เม็ด. เดียวนี้ที่ท้าทายว่า แม้ฝน
 จะตกลงมาเป็นทองคำทุก ๆ เม็ด มันก็ไม่มีสันติภาพได้, มัน
 ยิ่งจะเป็นชนวนแห่งวิกฤตการณ์อันเลวร้าย เต็มไปด้วย
 อาชญากรรมยิ่งขึ้น คือการแย่งชิงทองคำกันนั้นแหละจะมาก
 ขึ้น ในขณะที่จะแย่งชิงกัน, หรือในขณะที่ใครมีมาเก็บไว้
 มาก ก็พร้อมที่จะถูกจับ ถูกปล้น ถูกทำลายชีวิต แล้วก็
 เกิดปัญหาอีกต่าง ๆ นานาสารพัดอย่าง อันเกี่ยวกับการที่มันมี
 ทองคำเต็มไปหมด, มันไม่มีสันติภาพได้ ถ้าไม่มีศีลธรรม;
 ถ้าไม่มีศีลธรรม มันไม่ต้องถึงอย่างนั้นดอก อยู่กันตาม
 ธรรมดาธรรมชาตินี้ยังมีสันติภาพได้.

ฉะนั้นอย่าบูชาสิ่งที่เรียกว่าเศรษฐกิจกันนักเลย;
 ระบบไหนเอามาลองจัดดูให้เหมือนกระจ่างว่ามีค่าเท่ากับฝนตกลงมา
 เป็นทองคำ มันก็ไม่สามารถจะหยุดยั้งจิตใจของคนอันธพาล
 หรืออาชญากรเหล่านั้นได้; มันก็มีแต่จะปล้นจะจับ จะแข่งขัน

จะย่อแย่อ จะเอาเปรียบ กันให้ยิ่ง ๆ ยิ่งขึ้นไป, เลยเป็นอันว่า
ไม่มีหวัง.

ฉะนั้น เราจึงหันหน้ามาทางศีลธรรม ซึ่งเป็น
สิ่งสูงสุดที่จะทำมนุษย์ให้มีสันติภาพ หรืออยู่กันอย่าง
สงบเย็นได้; แต่รู้สึกว่อย่างน้อยคนจะสนใจ น้อยคนจะเข้าใจ
น้อยคนจะเห็นด้วย; แต่ถึงอย่างนั้นก็ยังจะต้องพูดกัน ตาม
ที่จะพูดได้อย่างไร ว่า จะมีศีลธรรมกันอย่างไร ในลักษณะ
ไหน ซึ่งจะแบ่ง ผู้ หรือสิ่งที่จะต้องมศีลธรรม ออกเป็น
๒ ฝ่าย ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น คือ ฝ่ายบุคคลแต่ละคน ๆ หนึ่ง
ฝ่ายหนึ่ง จะต้องมศีลธรรมอย่างไร โลกจึงจะมีสันติภาพ,
แล้วฝ่ายระบบการปกครองแก่คนเหล่านั้น จะต้องม
ลักษณะอย่างไร จึงจะอำนวยสันติภาพให้ได้ เป็นของโลกเป็น
ส่วนรวม.

เป็นอันว่า เราจะได้กล่าวกันถึงคุณลักษณะที่เป็น
ผลของศีลธรรม หรือเป็นตัวศีลธรรม ที่บุคคลจะต้องมี, และ
ที่ระบบการปกครองของบุคคลนั้น ๆ จะต้องมี, เป็น ๒ เรื่อง
กันดังนี้ แล้วก็ว่าถึงเรื่องส่วนบุคคลก่อน.

๖๘ บุคคลธรรมดาทุกคนจะต้องมี.

บุคคลที่จะประกอบกันขึ้นเป็นโลกแห่งสันติภาพ หรือ สันติภาพแห่งโลก อะไรก็แล้วแต่จะเรียกนั้น จะต้องมีลักษณะ อย่างไม่อย่างใด อาตมาจะขอแจ้งไปเป็นข้อ ๆ, ขอให้ตั้งใจฟังให้เข้าใจ ที่ละข้อจริง ๆ.

ข้อแรก ก็มีว่า **เขาจะต้องเป็นบุคคลที่มีการศึกษาดี,** เขาจะต้องเป็นบุคคลที่มีการศึกษาดี เรียกตาม ส่วนที่เราชอบพูดกันก็คือว่า การศึกษาที่หางไม่ถ้วน.

ระบบการศึกษาที่เหมือนกับสุนัขหางด้วนนั้นมันไม่พอ คือเรียนแต่วิชาหนังสือกับวิชาอาชีพ เรียนแต่ หนังสือกับอาชีพ ไม่ได้เรียนธรรมะธัมมอะไร สำหรับความเป็นมนุษย์ คือไม่ได้เรียนสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม หรือ ธรรมะ สำหรับความเป็นมนุษย์. เรียนหนังสือมาก เฉลียวฉลาดในทางหนังสือหนังสือหา สติปัญญาพื้นฐานทั่วไป แล้วก็มีความรู้เรื่องวิชาชีพ ทางเทคโนโลยี ทางอะไรต่าง ๆ ก็ถึงที่หมด; แต่แล้วมันก็เป็นคนที่มีความเห็นแก่ตัว, แม้อยู่ตามลำพัง ก็มีจิตใจที่เต็มไปด้วยกิเลส อันเกิดมาจากความเห็นแก่ตัว.

คนทั้งโลกกำลังเป็นอย่างนี้เป็นส่วนใหญ่; ดังนั้นบุคคลเหล่านี้จึงไม่เหมาะสมที่จะสร้างสันติภาพ หรือจะมีสันติภาพอยู่ในโลก แล้วโลกมันก็มีสันติภาพไม่ได้ เพราะมันไม่มีบุคคลที่เหมาะสมที่จะสร้างสันติภาพที่อยู่ในโลก, เรียกว่ามีการศึกษาไม่ถูกต้อง ไม่รู้ว่าจะเป็นคนกันอย่างไร เป็นมนุษย์กันอย่างไร เป็นทำไม, อะไรเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในสำหรับมนุษย์. เขาไปเรียนกันจากเมืองนอกเมืองนา ปริญญายาวเป็นหาง ก็แทบจะตอบคำถามทางศีลธรรมต่างๆ ก็ไม่ได้; เช่นคำถามว่า พ่อแม่คืออะไร อย่างนี้ก็ตอบไม่ถูกด้วยซ้ำไป ทั้งที่เรียนมาปริญญายาวเป็นหาง, แล้วก็ไม่รู้ว่าจะเกิดมาทำไม ควรจะได้อะไร.

ได้ยินว่า ก่อนนี้ ระดับมหาวิทยาลัยชั้นสูงสุดในต่างประเทศนั้น เขามีหลักการกันในทางที่จะให้คนเป็นสุภาพบุรุษ เขาไม่ได้ต้องการความรู้วิชาหนังสือหรืออาชีพอะไรมากนัก, เขาต้องการให้คนเป็นสุภาพบุรุษ. แต่คำว่าสุภาพบุรุษนั้นก็มีความหมายไม่แพ้สัตว์บุรุษในพุทธศาสนา เป็นคนดีไว้ใจได้, อย่างน้อยที่สุดก็ไม่เห็นแก่ตัว.

แต่เดี๋ยวนี้ก็เงียบไปแล้ว ไม่ได้ฟัง ไม่ได้ยิน เหมือน
 ที่เคยฟังมาแต่กาลก่อนว่า จัดการศึกษาเพื่อความเป็นสุภาพ
 บุรุษ มากลายเป็นการศึกษาหมาทางตัวไปหมดแล้ว คือ
 เรียนแต่หนังสือกับวิชาชีพ, ความเป็นสุภาพบุรุษก็เก็บใส่หีบ
 เงียบไป ไม่ต้องเอามาพูดถึงกัน. เขาต้องการจะแข่งขัน
 ต้องการจะ แย่งกันครองโลก จะมาพูดถึงสุภาพบุรุษอยู่
 ไม่ได้, การศึกษาก็ไม่ใช่เพื่อความเป็นสุภาพบุรุษ แต่เพื่อ
 จะมีความสามารถเก่งกาจ ในการจะต่อสู้แย่งชิงตำแหน่งผู้
 ครองโลก, แล้วก็รู้จักจับกลุ่มกันหลาย ๆ ประเทศ ร่วมกัน
 เพื่อจะครองโลก แล้วก็จะแบ่งกันครองโลกตามพวกของตน
 นี่ การศึกษาที่จัดให้ส่งเสริมวัตถุประสงค์อันนี้ คือให้
 มีระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ, หรือระบบอะไร ๆ ชนิด
 ที่มันจะครองโลกได้. อย่างนี้เราไม่ถือว่าเป็นการศึกษาที่
 ถูกต้อง แล้วก็ไม่มีความที่จะได้รับผลตามที่หวังอย่างนั้น.
 มันเป็นการศึกษาที่ทำให้คนเห็นแก่ตัว, แล้วมันก็ต้อง
 ปะทะกันขัดแย้งกัน ในระหว่างฝ่ายตรงกันข้ามที่มีความเห็น
 แก่ตัวด้วยกันอีกหลายฝ่าย. นี่ผลของการศึกษาที่ไม่สมบูรณ์
 มันให้เกิดผลอย่างนี้.

จะต้องมีการศึกษาที่ถูกต้องสมบูรณ์ ว่าเป็นมนุษย์หรือไม่, มนุษย์ควรจะได้อะไร, เมื่อธรรมชาติสร้างมนุษย์ให้ดีกว่าสัตว์แล้ว มนุษย์ควรมีหน้าที่รับผิดชอบอะไร, ในการที่จะทำให้โลกนี้มีสันติภาพ ต้องยอมรับสภาพที่ตัวเป็นมนุษย์ ที่จัดไว้ในฐานะสูงกว่าสัตว์; แล้วใครจะรับผิดชอบสันติภาพในโลก, สัตว์เสียอีกมันไม่ได้สร้างความวุ่นวายอะไรมากเหมือนมนุษย์. มนุษย์ที่ว่าจะดีกว่าสัตว์สักหน่อย มันก็กลับเป็นผู้สร้างวิกฤตการณ์เสียเอง เพราะว่าการศึกษาไม่ถูกต้อง. นี่จึงขอยกเอามาเป็น ข้อแรกว่า บุคคลนั้น ๆ จะต้องมีการศึกษาที่ถูกต้อง มีความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง ได้รับสิ่งที่มนุษย์ควรจะได้รับ.

ที่นี้ **ข้อที่สอง** ต่อไปก็จะเรียกว่า เขาเป็นคนที่ **สุขภาพอนามัยดี ทั้งทางกาย ทางจิต ทางวิญญาณ.**

คำว่า สุขภาพ นั้นมันก็รู้กันอยู่แล้ว ไม่ต้องอธิบายนัก อนามัย ก็เหมือนกัน แต่คำว่าอนามัยนี้ กินความกว้างไปถึงทางจิตทางวิญญาณได้ด้วย, เพียงแต่มีสุขภาพอนามัย ทางร่างกายไม่พอ. ต้องมีทางจิต คือจิตปกติไม่เป็นคนวิกลจริต หรือไม่คุ้มค้ำคุ้มร้าย, หรือว่า ตกเป็นทาสของ

กิเลสมากเกินไป. จิตที่ตกเป็นทาสของกิเลสมากเกินไป
 ไม่เรียกว่ามีสุขภาพอนามัยในทางจิต. ที่นี้ยังต้องมีสุขภาพ
 อนามัยในทางสติปัญญา คือ ไม่มีความเห็นผิด เข้าใจผิด
 เชื่อผิด อะไรเหล่านั้น ถ้ามีแล้วก็เรียกว่าเสียสุขภาพอนามัย
 ทางฝ่ายวิญญาณ.

นี่เราจะต้องมี สุขภาพดีทางกาย ทางกายนี้
 พร้อมทั้งจะเป็นที่ตั้งของจิต, จิตที่ดีพร้อมสำหรับจะเป็น
 ที่ตั้งของสติปัญญา, สติปัญญาก็ดีพร้อมสำหรับจะแก้
 ปัญหาทุกอย่างให้ลุล่วงไปด้วยดี. ถ้ามันเป็นได้แบบนี้
 ก็เรียกว่าเรามีสุขภาพอนามัยดีทั้งทางกาย ทั้งทางจิต และทั้ง
 ทางวิญญาณ.

เดี๋ยวนี้ถือว่าแต่ทางจิตเลย แม้แต่ทางกายนี้ ก็
 ไม่เรียกได้ว่ามีสุขภาพอนามัยดีดอก เพราะโรคแปลกๆ
 มันเกิดขึ้นทำทายนุชย์ จนมนุษย์ไล่ตามหลังไม่หวาด-
 ไม่ไหว; เพราะว่ามันมีการเป็นอยู่อย่างผิดๆ คือ
 เป็นอยู่อย่างทำลายตัวเองโดยไม่รู้สีกตัว : ได้แก่การที่
 บูชาความสนุกสนาน เอิร์ตอ้อยเพลิดเพลินทางเนื้อหนัง
 ยิ่งขึ้น กว่าแต่ก่อน, มันมีอะไรที่ทำให้มนุษย์ ได้รับการ

พักผ่อนน้อยกว่าแต่ก่อน, มันมีอะไรที่ทำให้มนุษย์ กินเข้าไป
ไปเกินพอดีเพราะความหลงในความอร่อย แล้วมันก็สร้าง
ปัญหาทางโรคทางกะเพาะ ทางอะไรขึ้นมาอย่างนี้. ทาง
สุขภาพอนามัยก็ไม่เรียกว่าดี; แม้ว่าบางอย่างจะดี ทางโรค
ระบาดจะดี อะไรจะดีขึ้น, แต่ทางส่วนทั่วไปมันก็ยังไม่ได้ขึ้น.
มนุษย์ก็ยังมีโรคภัยไข้เจ็บชนิดที่หมอยังไม่รู้จะแก้อย่างไร
ออกหน้าอยู่นั่นเอง นี่ทางกายมันก็ยังไม่ได้ถูกต้องหรือสมบูรณ์.

ทางจิตก็มีสิ่งที่ลุ่มหลงมาก; เมื่อมันลุ่มหลง
เสียแล้วมันก็ไม่สมบูรณ์ จิตไม่ได้พักผ่อน. มนุษย์เดี๋ยวนี้
เป็นทาสทางอายตนะมากขึ้น, เป็นทาสตา ทาสหู ทาสจมูก
ทาสลิ้น ทาสกาย ทาสใจมากขึ้น นี่อนามัยของจิตก็ไม่ไหว.

ที่นี้ ทางสติปัญญา มันก็เฮกันไปในทางที่จะ บูชา
ประโยชน์ ถือประโยชน์เป็นสิ่งสูงสุด ที่พูดว่าถือศาสนานั่น
ถือศาสนานี้ เชื่อพระเจ้าอย่างนั้นอย่างนี้ ก็ดูเถอะ เป็นเรื่อง
คำพูดลมๆ แล้ง ๆ. หัวใจอันแท้จริงของเขาถือประโยชน์
ถือศาสนาประโยชน์, ประโยชน์เป็นสิ่งสูงสุดยิ่งกว่าสิ่งใด;
แม้ว่าเขาจะ นับถือศาสนานั่นศาสนานี้ เขาก็หวังว่าจะได้
ประโยชน์ อยู่นั่นเอง, ประโยชน์มันยิ่งใหญ่มากกว่าตัวศาสนาไป

เสียอีก, อย่างนี้เรียกว่าถือศาสนาประโยชน์. อย่างนี้
แล้ว สติปัญญา มันก็เป็นโรค ทางวิญญาณก็เป็นโรค
บุชากิเลส บุชาความเพลิดเพลินอันหลอกลวง, จะต้องกิน
อย่างนั้นจะต้องอยู่อย่างนี้. ลองคำนวณดูที ก็ให้เห็นได้ว่า
ชั่ว ๕๐ ปีนี้ ความวิจิตรพิสดารในการกินการอยู่การยั่ววน
มันเพิ่มมากขึ้นก็เท่า, มันไม่เหมือนกับเมื่อ ๕๐ ปีก่อน หรือ
ร้อยปีก่อน; เพราะฉะนั้นเรื่องหลงใหลในเรื่องอันหลอกลวง
นี้ เมื่อสมัยก่อนมันมีน้อยกว่า, สมัยใหม่มันมีมากกว่า.
มันเป็นโรคทางวิญญาณอย่างร้ายแรงมากขึ้น, ไม่มีสุขภาพ
อนามัยทางฝ่ายวิญญาณ คือฝ่ายสติปัญญา.

สติปัญญามันไปเป็นทาสของกิเลส มันน่าหัว,
ที่จริงมันก็ควรตรึงกันขำม, แต่สติปัญญามันก็ไปเป็นทาสของ
กิเลสเสีย, มันกลายเป็นช่วยส่งเสริมกิเลสเสีย, ยิ่งมีการ
ศึกษาค้นคว้ามีปัญญามากเท่าไร มันก็เอาปัญญานั้นไปส่งเสริม
กิเลสเสีย, หรือส่งเสริมประโยชน์ที่ไม่ได้เป็นไปเพื่อสันติภาพ.
เดี๋ยวนี้เราจึงทำอะไรได้ ในเรื่องอเล็กทรอนิกส์ เรื่องอวกาศ
เรื่องปรมาณู เรื่องต่างๆ แล้วก็ไม่มีที่สิ้นสุด, ยังจะทำได้
อีกมาก, แล้วก็ล้วนแต่ส่งเสริมให้เป็นประโยชน์แก่กิเลส ของ

บุคคลที่กิดจะครองโลกด้วยกันทั้งนั้น. นี้เรียกว่าสูญเสียหมด, สุขภาพอนามัยทางวิญญาณสูญเสียหมด, สูญเสียกันไปตามลำดับ : ทางกาย ทางจิต ทางวิญญาณ เพราะว่ามีสิ่งที่เกิดขึ้นสำหรับทำให้เป็นอย่างนั้น.

คุณของพี่ชายดีที่สุดในที่แพงที่สุด ที่นิยมใช้กันหามาเต็มบ้านเต็มเรือน เป็นเรื่องประเล้าประโลมใจทั้งนั้น, ไม่ใช่เป็นเรื่องแก่นสาระของชีวิต แต่เป็นเรื่องประเล้าประโลมใจที่ไม่มีขอบเขต ทำให้เป็นบ้าเป็นหลัง. สิ่งประเล้าประโลมใจ ที่จะช่วยให้สงบราบรื่นเขาเกลียดกัน; เช่น ธรรมะนี้ เขาเกลียดกัน ซึ่งจะประเล้าประโลมใจให้สงบเย็นเป็นสุข เขาเกลียดกัน. สิ่งประเล้าประโลมใจ ให้เป็นไปในทางหลงไหลเคลิบเคลิ้มไม่มีทิศทางแห่งจิตใจนั้นแหละ เขาต้องการกันนัก, ก็ดูเอาเอง ก็เห็น ๆ อยู่ ของที่หนีภาษีเข้ามามากมาย ที่จับได้มากมาย เป็นสิ่งประเล้าประโลมใจชนิดให้เป็นบ้าเป็นหลังทั้งนั้นแหละ, ไม่มีเรื่องเพื่อความถูกต้องเลย; สุขภาพทางกาย ทางจิต ทางวิญญาณ จึงเลวลง ๆ เลวลง แล้วยังจะเลวต่อไปอีก.

เราต้องการมนุษย์ที่มีสุขภาพอนามัยทางกาย ทางจิต ทางวิญญาณ ที่มีความถูกต้อง นี้ข้อที่สอง.

ที่^๕ ๗ ^๔ ข้อที่สาม เราต้องการคนที่มีความรอบคอบไว้
หรือ ถูกต้อง ไม่มีปัญหาทางครอบครัว.

เดี๋ยวนี้ ครอบครัวมันเป็นปัญหาขึ้นมา เพราะว่า
ตกลงกันไม่ได้. ลูกออกมาดีกว่าพ่อแม่เสมอ แต่ว่ามัน
ดีในทางที่จะฉิบหาย, มันก็ดีขึ้นทุก ๆ ชั้น ทุก ๆ ชั้น.
ครอบครัวเลยไม่พื้นฐานแห่งความสงบได้, มันไม่มีทิศทางที่
จะไปสู่ความสงบ ไม่รู้จะโทษใคร. พ่อแม่ก็อยากให้ลูกรวย
ลูกก็อยากรวย, พ่อแม่อยากให้ลูกรวยมากกว่าอยากให้ลูก
เป็นคนดีมีศีลธรรม, ลูกก็ยังต้องการอย่างนั้น มันก็เป็นไป
ได้ง่ายทั้งครอบครัว, มันก็เป็นครอบครัวที่ไม่มีศีลธรรม,
ไม่มีครอบครัวที่มีรากฐานทางศีลธรรมอันมั่นคง.

ตามหลักธรรมะของเรา ที่เราเรียน ๆ กันอยู่อย่างนี้
เขาบอกว่ามันเป็นของวิเศษนั้น, ก็เห็นได้ชัดแล้วว่า เรื่อง
ทิศทั้ง ๖ ครอบครัวที่จะดี จะถูกต้อง จะปรกติ จะสงบ
เย็นนั้น ต้องมีความถูกต้องในทิศทั้ง ๖ : คือ ทิศข้าง
หน้า เกี่ยวกับ บิดามารดา ฝ่ายผู้ใหญ่ผู้สูงอายุ ก็ถูกต้อง ฝ่าย
ข้างหลัง คือ ลูก หลาน เหลน นี้ก็ถูกต้อง, ฝ่ายข้างซ้าย
คือ มิตรสหาย เพื่อนฝูง ก็ถูกต้อง, ฝ่ายข้างขวา ครูบา-

อาจารย์ ก็ถูกต้อง, ฝ่าย ข้างบน ก็ผู้มีอำนาจเหนือกว่า
ผู้บังคับบัญชา เจ้านาย ราชามหาภคตริย์ สมณะพระสงฆ์
อะไรก็ถูกต้อง, ข้างล่าง ก็คนที่อยู่ใต้บังคับบัญชา คนยาก
จน คนใช้คนกรรมกร ก็ถูกต้อง. นี่เรียกว่ามันถูกต้องทั้ง
๖ ทิศ ครอบครัวที่มีความถูกต้องทั้ง ๖ ทิศ นั้นแหละ เรา
จะเรียกว่า ครอบครัวที่ถูกต้อง จะไม่สร้างปัญหาอะไร
ขึ้นมา.

มีหลักธรรมะมากมาย จะเอามาพูดกันก็เกินความ
จำเป็น เพราะว่าหาอ่านเอาเองได้ เช่น สัจธรรม เป็นต้น
มรรคาธรรม เป็นต้น, ไปหาอ่านเอาเอง ว่า ถ้ามีแล้วจะเป็น
ครอบครัวที่ถูกต้อง. เมื่อมีคนในครอบครัวและคนนอก
ครอบครัว ที่แวดล้อมเกี่ยวข้องกับอยู่อย่างถูกต้อง ปัญหา
ในทางครอบครัวก็ไม่เกิดขึ้น, ครอบครัวก็ไม่เป็นที่ก่อให้เกิด
ปัญหา เพราะว่ามันมีการดำรงอยู่อย่างถูกต้อง โดยเอา
ทิศทั้ง ๖ เป็นหลักวัดตัดสินความถูกต้อง.

นักศึกษาศสมัยใหม่ก็หาว่าเป็นคำสอนที่ครีคร
อะไรก็ไม่รู้; แต่ที่จริงมันเป็นเรื่องจริงยิ่งกว่าจริง คือข้าง
หน้าก็ถูกต้อง ข้างหลังก็ถูกต้อง ข้างซ้ายก็ถูกต้อง ข้างขวา

ก็ถูกต้อง ข้างบนก็ถูกต้อง ข้างล่างก็ถูกต้อง; ถ้าอยู่กับ
ในลักษณะอย่างนี้ มันก็มีความถูกต้อง.

เดี๋ยวนี้ไม่มีความถูกต้อง แม่ พ่อแม่กับลูก ก็ยังไม่
ถูกต้อง, เพื่อนกับเพื่อน ก็ดูเถอะ, แล้วก็ ครูบาอาจารย์ เดี่ยวนี้
มันไม่มีความเป็นครูบาอาจารย์ จัดครูบาอาจารย์เป็นลูกจ้างสอน
หนังสือ, ลูกศิษย์ก็มีสิทธิ์ที่จะเล่นงานครูบาอาจารย์ ไม่ต้อง
เคารพบูชาอะไร. การที่จะยึดถือเอาเป็นหลักเป็นระเบียบ
เคารพบูชาในระดับสูง ก็เลิกกันเสียแล้ว เอาเสมอภาคกันเสีย
แล้ว, ทางดำก็เหมือนกัน ไม่ทำไปด้วยเมตตากรุณาแก่คนที่
อยู่เบื้องล่าง, นี่ก็เรียกว่าเป็นสังคมมนุษย์ที่ไม่มีหลัก ไม่มี
เกณฑ์ มีแต่ความป่าเถื่อน ผลมันจึงเกิดขึ้นว่าลูกมันฆ่า
บิดามารดาของตนบ่อยๆ, หรือลูกศิษย์ก็ฆ่าครูบาอาจารย์กัน
ได้ง่ายๆ, ไม่มีหลักเกณฑ์ที่จะเคารพต่อพระเจ้าพระสงฆ์
ครูบาอาจารย์ ในเบื้องสูง นี้เราเรียกว่า มันไม่ถูกต้องในการ
เป็นอยู่ในกลุ่มน้อยๆ ของมนุษย์. ที่เรียกว่าครอบครัว มัน
ต้องมีครอบครัวดี แล้วสังคมกันดีในระหว่างครอบครัว นี้
เป็นข้อที่สาม.

ข้อที่สี่ ต้องมีระบบเศรษฐกิจดี.

คำว่า เศรษฐกิจ ในที่นี้เราหมายถึงในวงแคบ ไม่ใช่เศรษฐกิจในลักษณะการเมืองของโลก, เป็นบุคคลแต่ละคนที่มีระบบเศรษฐกิจของตัวเองที่ไม่ยากจน ไม่เดือดร้อน แล้วก็มีระบบที่เรียกว่ากินอยู่พอดี กินอยู่พอดี. คำว่า กินอยู่ดีซึ่งไม่มีขอบเขตนั้น เอาไปเสียที, ไม่ต้องเอามา เพราะว่ามันเป็นทางให้เตลิดเปิดเปิงไปสู่ความเกินพอดี แล้วฉิบหายได้. ยึดหลักที่ว่าเป็นอยู่พอดี ไม่มากไม่น้อย ไม่สูงไม่ต่ำ ไม่ฝืดเคืองไม่ฟุ่มเฟือย, กินอยู่พอดีเท่าที่จะให้สำเร็จประโยชน์ในการเป็นอยู่ แล้วทำหน้าที่ได้มากมาย; ถ้ามีเหลือ ก็ใช้ไปเพื่อประโยชน์ของสังคม หรือสาธารณะประโยชน์. แต่ใครจะเห็นด้วยสักกี่คน ว่าเราอุตสาหะทำมาเหนื่อยแทบตาย อุตสาหะกินอยู่แต่พอดี แล้วเหลือเอาไปใช้เพื่อประโยชน์สังคม โดยเฉพาะบำรุงพระศาสนา เพื่อให้มีธรรมะอยู่ในโลก ใครมันจะเห็นด้วยสักกี่คน ระบบเศรษฐกิจอันนี้.

นี้อาตมาก็ถ่ายถอดออกมาจาก ระบบเศรษฐกิจ ที่พูดถึงกันอยู่ว่าขั้นดี ขั้นเศรษฐกิจ ในครั้งพุทธกาล; อยากจะเอามาเล่าให้ฟังกันหน่อย บางคนอาจจะยังไม่ทราบก็ได้ คำว่า

เศรษฐี เศรษฐี นะ ตัวหนังสือคำนั้นมันแปลว่า ประเสริฐที่สุด, เศรษฐี เศรษฐี นั้นแปลว่า ประเสริฐ, เศรษฐี ผู้มีความ ประเสริฐ นั้นมันประเสริฐจริงๆ ถ้าเศรษฐีถูกต้องตาม ลักษณะของคำนั้น. แต่เดี๋ยวนี้มันไม่มี ไม่มีเศรษฐีชนิดนั้น มัน มีแต่นายทุนสูบเลือด, คนที่มั่งมีมาก ๆ นั้น มันเป็น นายทุนสูบเลือดเพื่อนมนุษย์ ทำนาบนหลังคนไม่พอ แล้วมัน ทำนาบนหัวคนโน้น เอากะมันสิ.

ถ้าว่าเป็น ระบบเศรษฐีที่ถูกต้องนั้น เขาอยู่กัน อย่างเพื่อนมนุษย์เกิด แก่ เจ็บ ตาย, มีข้าทาสบริวาร แต่ ว่ามันเป็นข้าทาสที่อยู่กันด้วยความรัก, ไม่ใช่ซื้อมาใช้อย่าง สัตว์ทรมาน. ฉะนั้นเศรษฐีก็เลี้ยงดูข้าทาสบริวาร; แม้ที่เป็นทาสนั้นมันก็ยังได้รับประโยชน์เต็มตามที่ควรจะได้, ไปทำงานด้วยกันกับเศรษฐี วันพระไปวัดไปวาทีไปด้วยกัน ทำงานด้วยกัน เห็นคเห็น้อยด้วยกัน กินอยู่อย่างเดียวกัน.

แล้วเศรษฐีถ้ามีเงินเหลือกินแล้วก็ตั้ง โรงทาน จัดโรงทานเพื่อจะ ให้แก่คนยากจนขัดสนพิกลพิการ หรือ ว่า บำรุงสมณะชีพราหมณ์ คือบรรพชิตนั้นแหละ, บรรพชิต ไม่ได้ทำนาทำไร่ แต่มีประโยชน์สำหรับทำให้โลกนี้มีแสงสว่าง

มีการเดินทางที่ถูกต้อง เห็นว่าจำเป็นจะต้องมีอยู่ในโลก. พวกบรรพชิตเหล่านี้จึงอยู่ในฐานะที่ต้องได้รับการจุนเจือเกื้อหนุน ไม่ต้องไปทำนาเองก็มีชีวิตอยู่ได้ เพื่อทำหน้าที่ของตน คือเป็นแสงสว่างแก่มนุษย์ทุกคน ก็ตั้งโรงทาน เพื่อประโยชน์แก่บรรพชิตเหล่านี้บ้าง, เพื่อประโยชน์แก่คนพิกลพิการ คนที่ช่วยตัวเองไม่ได้บ้าง, หรือว่าคนที่จำเป็นจะต้องพึ่งโรงทาน ก็ตั้งโรงทาน.

เพราะเขามีความรู้ลึกในจิตใจว่าเราเป็นเพื่อน เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทุกคน, มันเลยไปถึงว่าคนทุกคนมันคือตัวเรา เราคือคนทุกคน หรือคนทุกคนคือตัวเรา; ฉะนั้นการที่ให้ทานไป มันก็คงเป็นการให้เลี้ยงตัวเรานั่นเอง แต่มันเป็นตัวเราส่วนใหญ่ ตัวเราของบ้านเมือง ตัวเราของโลก เป็นตัวตัวเดียวของโลก, ซึ่งการที่ให้ทาน หรือบำรุงสาธารณะประโยชน์ มันก็ไม่ได้เอาไปไหน เอาไปใช้เพื่อตัวเราอันใหญ่หลวง. ฉะนั้นเศรษฐี จึงถูกเรียกว่าเศรษฐี แปลว่า ผู้มีความประเสริฐ มีระบบเศรษฐกิจคือธรรม รักใคร่กลมเกลียวกันระหว่างคนมั่งมี คือเศรษฐีกับคนยากจน คือข้าทาสบริวาร บวกกันเข้า แล้วก็ทำประโยชน์ ได้ประโยชน์

มากินใช้พอดี สบายด้วยกันทุกคน, แล้วเหลือเอาไปทิ้ง
 โรงทาน.

ได้ฟังเรื่องแปลกๆ เช่นว่า ต้องเอาทรัพย์สินไปฝัง
 ซ่อนไว้ เอาทองเอาทรัพย์สินไปฝังซ่อนไว้ สำรองไว้อย่าให้ขาด
 มือ เพราะสมัยนั้นมันไม่มีธนาคารที่จะไปฝากฝังที่ไหนได้.
 การเก็บทรัพย์สินต้องเอาไปฝังไปซ่อนไว้ในที่ลับ ไม่มีใครรู้ พอ
 ขาดแคลนขึ้นมา จะได้ไปขุดเอามาเลี้ยงโรงทาน แล้วก็
 มันมีเรื่องถึงกับว่าล้มที่ซ่อนบ้าง แม่น้ำเซาะตลิ่งพังทลาย
 สูญหายไปบ้าง อย่างนี้เป็นของธรรมดา. แต่ก็ไม่เป็นไร
 หลักการมันก็ยังคงมีอยู่ว่า ส่วนที่เกินกินเกินใช้แล้ว ก็
 เพื่อประโยชน์เพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ทั้งหลาย.

ระบบเศรษฐกิจอย่างนี้เคยวนมันไม่มัน. คำว่า คน
 มั่งมี เคยวนมันก็คือคนที่กำเงิน แล้วก็มี ความเฉลียวฉลาด
 ในการที่จะซุกตึ๊ด ที่จะสับเลือด เหมือนกับกระต่ายจับ จะจับ
 เอานาทุกหยดๆ ไว้เสียให้หมดจากคนยากจน เทียบกันดูสิ;
 คนมั่งมีต้องการจะสับเลือดคนยากจน ทำนาบนหลังหรือบน
 ศีรษะคนยากจน นมมันอย่างหนึ่ง; แล้วอีกคนมั่งมีทวาคบกับ
 คนยากจน ร่วมกันผลิตประโยชน์ขึ้นมา ได้แล้วใช้แบ่งปันกัน

ในการกินอยู่ของตัวอย่างพอดี แล้วเหลือตั้งโรงงาน, กิจศุ
 เตะะ มันต่างกันเท่าไร. นี่ระบบเศรษฐกิจ ซึ่งมันต่างกัน
 มากอย่างนี้.

เราต้องการระบบเศรษฐกิจชนิดที่ว่า กินอยู่แต่
 พอดี แล้วเหลือก็ช่วยเพื่อนมนุษย์ร่วมโลกเกิด แก่ เจ็บ ตาย
 หรือช่วยอะไรก็ได้ ที่นิยมช่วยกันมากก็คือ ช่วยให้มีศาสนา
 อยู่ในโลก, บำรุงศาสนาให้ศาสนาอยู่ในโลก มีธรรมะ
 ในโลก; ทุกคนในโลกก็พลอยได้รับความสงบสุข. ระบบ
 เศรษฐกิจชนิดนี้ พวกไหนรู้จัก พวกไหนถือเป็นหลัก,
 พวกนักศึกษาพวกไหนรู้จัก, ครูบาอาจารย์ของนักศึกษาพวก
 ไหนรู้จัก? ที่ตามกันฝรั่งไปเล่าเรียนกันจากเมืองนอกเมืองนา
 นั้น ได้พบระบบเศรษฐกิจอย่างนี้บ้างหรือเปล่า? มันก็
 เป็นเรื่องเศรษฐกิจของตัวกูไปทั้งนั้น มันก็จะของตัวกูหนัก
 เข้าจนไม่รู้คุณพ่อแม่ทั้งนั้นแหละ นั่นแหละมันเป็นเสีย
 อย่างนั้นนี่ เราจะต้องมีระบบเศรษฐกิจที่ถูกต้อง นี่เรียกว่า
 เป็นข้อที่สี่.

ที่นี้ ข้อที่ห้า ต่อไป รู้จักธรรมะดี จินรู้ว่า
 ธรรมะคือหน้าที่, ผู้มีความรู้มันถูกต้องว่า ธรรมะคือหน้าที่
 หน้าที่คือธรรมะ.

เดี๋ยววันคนมักจะว่าธรรมะอยู่ที่วัด หน้าที่อยู่ที่บ้านที่
เรือน ที่ตลาดร้านค้า หน้าที่อยู่ที่ทำการงานเหนือไหลโคลงย่อย,
ธรรมะไปอยู่ที่วัดที่นอนสบายนั้น สวดมนต์ภาวนากันสบาย
อย่างนั้น นั่นธรรมะอยู่ที่นั่น, นั่นมันคนทมิฬไม่รู้จักสิ่งที่เรียก
ว่าธรรมะ. เราต้องการคนที่รู้จักธรรมะอย่างถูกต้อง ว่า
ธรรมะคือหน้าที่ อะไรเป็นหน้าที่ ที่จะช่วยชีวิต ให้รอดชีวิต
นั่นแหละคือธรรมะ.

คำว่า ธรรมะ ธรรมะ นั้นมันเกิดขึ้นมาในโลกดึก
ดำบรรพ์ยุคไหนใครก็บอกไม่ได้ แต่รู้ได้ว่ามันเกิดก่อนพระ-
พุทธเจ้าแน่ ก่อนพระพุทธเจ้าเกิด เขามีคำว่า ธรรมะ ธรรมะ
ใช้กันอยู่แล้ว, แล้วเขาหมายถึงหน้าที่ที่ถูกต้องของมนุษย์
นั่นเอง. เมื่อมนุษย์คนแรกจะยุคไหนก็แสนมีล้านมีก็ตามใจ
มนุษย์คนแรกสังเกตเห็นว่า โอ้, มันมี สิ่งที่เรียกว่าหน้าที่
ที่เรียกว่า ธรรมะ; ถ้าเป็นภาษาไทยก็เรียกว่า หน้าที่ ซึ่ง
ทุกคนต้องทำ เว้นไม่ได้ ขาดไม่ได้ ก็สอนบอกกันให้รู้จักทำ
หน้าที่ ทำหน้าที่คือปฏิบัติหน้าที่. ถ้าพูดอย่างภาษาไทยก็
ต้องว่า ทำหน้าที่, พูดอย่างภาษาอินเดียยุคโบราณ ก็เรียกว่า
ธรรมะ ทำธรรมะ หน้าที่คือธรรมะ ธรรมะคือหน้าที่, ถ้า

ไม่ทำแล้วตาย อยู่ไม่ได้ตอก ถ้าไม่ทำหน้าที่แล้วมันคือตาย
เหลืออยู่ไม่ได้. นี่คนเราก็ควรจะมองเห็นให้ชัดเจนอย่างนี้
เดี๋ยวยังโง่จนถึงกับว่า แยกธรรมะออกจากหน้าที่ อยู่คนละ
แห่ง ทำกันคนละที่.

ที่จริง หน้าที่นั้นแหละคือธรรมะ; หน้าที่นั้น
มันช่วยให้รอด ธรรมะก็มีความมุ่งหมายช่วยให้รอด หน้าที่กับ
ธรรมะจึงเป็นสิ่งเดียวกัน; ถ้าไม่ทำหน้าที่มันไม่มีความรอด,
จะเป็นมนุษย์ก็ดี ต้องทำหน้าที่, จะเป็นสัตว์เดรัจฉานก็ดี
ต้องทำหน้าที่, จะเป็นคนไม่ตนไล่ต่ำสุดนักก็ ต้องทำหน้าที่
ถ้าไม่ทำหน้าที่มันตาย.

ธรรมะคือหน้าที่ หน้าที่คือธรรมะ ฉะนั้นต้องมี
ธรรมะเป็นชีวิต มีชีวิตเป็นธรรมะ แล้วเราก็พอใจที่จะมี
ธรรมะ เพราะ เป็นเครื่องช่วยให้รอด ฉะนั้น คนที่มี
ธรรมะโดยแท้จริงนั้น คือคนที่ทำงานสนุก ทำหน้าที่
สนุก ไม่ใช่คนเกียจคร้าน, หรือว่าคนที่ว่าทำงานต่อเมื่อ
จำเป็นจะต้องทำเท่านั้น ความยากจนบังคับ หรืออะไรมัน
บังคับให้ไปทำงาน, อย่างนั้นมันก็ตกนรกทั้งเป็น. แต่ถ้า
บูชาหน้าที่ หน้าที่คือธรรมะแล้ว มันก็สนใจเมื่อทำหน้าที่,

เหงื่อไหลออกมา มันยิ่งพอใจว่าได้ทำหน้าที่จริง ได้ทำหน้าที่ถูกต้อง ได้ทำหน้าที่มาก มีเหงื่อเป็นเครื่องพิสูจน์ ยิ่งเหงื่อออกยิ่งมีความสุข. นี่เราต้องการคนชนิดนี้ คือคนที่เห็นว่าหน้าที่คือธรรมะ ธรรมะคือหน้าที่ แล้วมีธรรมะนั้นแหละเป็นชีวิต.

พูดว่า มีธรรมะเป็นคู่ชีวิต นี้คงจะน้อยไป มันเป็นชีวิตเสียเอง หน้าที่เป็นชีวิต ชีวิตเป็นหน้าที่, ไม่ทำหน้าที่ก็คือตาย, ไม่ทำหน้าที่แล้วไม่มีใครช่วยได้, ให้พระเจ้ามาเป็นฝูง ๆ ก็ไม่ช่วยได้ดอก ถ้าคนมันไม่ทำหน้าที่ เทวดาจะมากรอภัยก็พ้นก็ช่วยใครไม่ได้ ถ้าไม่ทำหน้าที่.

แต่เขาก็หาทางออกกันไว้แล้วเหมือนกันนะว่า พระเจ้าไม่ช่วยคนที่ไม่ทำหน้าที่ หาทางออกเสียแล้ว ที่จริงมันก็ว่า หน้าที่นั้นแหละคือพระเจ้า สิ่งที่จะช่วยนั้นก็คือหน้าที่นั่นเอง; พอเราทำหน้าที่ หน้าที่ก็กลายเป็นพระเจ้าช่วยเราทันที, ฉะนั้น สิ่งที่จะช่วยเราอย่างพระเจ้าก็คือหน้าที่. เราต้องการคนที่มีความรู้สึกชนิดนี้ สำหรับจะเป็นพลเมืองอยู่ในโลก ก็คือการทำหน้าที่ ไม่บงกพร่องในหน้าที่, คนชนิดนี้มีอยู่ในโลก นั้นแหละจะช่วยให้โลกมีสันติภาพ.

เดี๋ยวนมแต่หน้าทีเพราะเห็นแก่ตัวกู เพื่อ
 ประโยชน์ของตัวกู ไม่ใช่หน้าทีเพื่อหน้าที, ไม่ใช่หน้าที
 เพื่อธรรมะ มันหน้าทีเพื่อตัวกู, แล้วมันยังโง่กว่านั้นก็ถือว่า
 ที่จริงถ้ามันคิดอย่างนั้น มันก็ขอหน้าทีเพื่อกิเลสของกู ไม่ใช่
 เพื่อตัวกู มันหน้าทีเพื่อกิเลสของกู, แล้วก็ยังไม่รู้ มันรู้สึก
 แต่เพียงว่า เพื่อประโยชน์ของกู. ถ้ารู้ถูกต้องก็ว่า หน้าที
 นั้น เพื่อประโยชน์แก่หน้าที คือเพื่อความรอดของชีวิต,
 ชีวิตคือหน้าที เราก็เลยบูชาหน้าที ถ้าได้ทำหน้าทีมันก็พอใจ
 และเป็นสุข.

หน้าทีแบ่งเป็นสองชั้น : หน้าทีชั้นทั่วไปพื้นฐาน
 คือ ให้อรอดชีวิตอยู่ได้ ต้องทำหน้าทีทุกอย่างๆ เพื่อรอด
 ชีวิตอยู่ได้; ครั้นรอดชีวิตอยู่ได้แล้ว มีหน้าทีเพื่อจะทำ
 ชีวิตนั้นไม่ให้เบ็นทุกข์ ให้พ้นจากความทุกข์ ที่มันจะ
 ครอบงำชีวิต; นี่หน้าทีชั้นสอง ชั้นบน; หน้าทีชั้นต่ำๆ
 ให้อรอดชีวิตอยู่ได้ นั้นก็เป็นเรื่องโลกๆ, หน้าทีชั้นบน
 ให้อรอดจากความทุกข์ คือรอดจากความบีบคั้นของโลก นั้น
 เรียกว่า โลกุตตระ.

เรามีหน้าที่อย่างโลกียะ ให้รอดชีวิตอยู่ได้ใน
โลก, แล้วเรามีชีวิตอย่างโลกุตตระ คือไม่ให้เรื่องโลกๆ
ทั้งหลายนั้น มาครอบงำยับยั้งน้ำใจเราให้เป็นทุกข์ได้, มี
สองชั้นอย่างนี้. ทำหน้าที่อย่างโลกๆ นั้นแหละก็เป็นธรรมะ:
จะทำงานทำสวนจะค้าขาย จะทำราชการ จะเป็นกรรมกร จะ
เป็นขอทาน อะไรก็ตาม, ทำหน้าที่อย่างให้รอดชีวิตอยู่ได้ก็
เป็นธรรมะหมด ธรรมะอย่างโลกๆ.

จะหนีเมื่อใดทำหน้าที่ เมื่อใดนอนอยู่ก็ดี เมื่อขุดดิน
อยู่ก็ดี เมื่อค้าขายอยู่ก็ดี เมื่อทำราชการที่ออฟฟิศก็ดี, เมื่อ
เป็นกรรมกรอาบน้ำเหงื่อต่างน้ำอยู่ก็ดี หรือนั่งขอทานอยู่อย่าง
ถูกต้องก็ดี, เรียกว่าปฏิบัติธรรมะหมด คือ ปฏิบัติหน้าที่
แล้ว จะช่วยให้รอด อย่าให้บกพร่อง. พอทำแล้วสนุกเป็น
สุขว่าได้ทำสิ่งที่ดีที่สุด ที่มันจะช่วยได้ ก็มีมีความสุขเมื่อทำ
หน้าที่ คือมีความสุข เมื่อทำงาน เมื่อเหงื่อไหลไคล
ย้อยยิ่งมีความสุข เพราะมันพิสูจน์ว่าได้ทำหน้าที่สมบูรณ์ไม่
บกพร่อง, คนพวกนี้เลยมีความสุขทุกอิริยาบถ ตลอดเวลา
ที่ทำงาน.

ที่หน้าชั้นสูง เมื่อศึกษาเรื่องจิตเรื่องใจ เพื่อจะ
 ละกิเลส หรือว่าจะเตรียมจิตใจให้เหมาะสมที่จะอยู่ในโลก โดย
 ไม่ต้องมีความทุกข์. อย่าเข้าใจว่าเรื่องธรรมะ เรื่อง
 โลกุตตระนั้นสอนให้หนีไปจากโลก ไปอยู่เสียที่อื่น ออก
 จากโลก ทั้งโลก สละโลก, นั้นไม่ถูก คนว่าเอาเอง. ธรรมะ
 ชั้นสูงนี้เพื่อจะอยู่ในโลก โดยที่โลกทำอะไรไม่ได้, โลก
 นี้ทำให้เขาเป็นทุกข์ไม่ได้ เรียกว่าเขาอยู่เหนืออิทธิพล
 ของสิ่งที่มีอยู่ในโลก, มีอิทธิพลเหนือโลก จึงเรียกว่า
 โลกุตตระ.

ฉะนั้นเราจึงต้องมีความรู้สองอย่างพร้อมกัน, ต้อง
 มีความรู้ทั้งสองอย่างพร้อมกัน คือทั้งอย่าง โลกิยะ และ
 อย่าง โลกุตตระ แล้วใช้ให้กลมกลืนกัน. แต่มีอาจารย์บาง
 คนเขาสอนว่า ไม่ได้, ต้องแยกกันอยู่คนละโลกเลย; แต่เรา
 บอกว่าไม่ใช่, ไม่ใช่ ต้องอยู่โลกเดียวกัน, อยู่ในโลกโดยที่
 โลกทำอะไรเราไม่ได้. ความรู้ที่อยู่ในโลกนั้นเป็นโลกิยะ,
 ความรู้ที่ทำให้โลกทำอะไรเราไม่ได้นั้นเป็นโลกุตตระ. ฉะนั้น
 เราต้องอยู่ในโลกอย่างมีโลกุตตรธรรมคุ้มครอง คุ้มครองอย่า

ให้ต้องเป็นทุกข์ เพราะสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโลก หรือเพราะอิทธิพลใด ๆ ในโลกอย่ามาย่ำยีเราได้.

นี่เรา มีธรรมะทั้งอย่างโลกิยะ และทั้งอย่างโลกุตระครบถ้วนอย่างนั้นแล้ว ก็เป็นมนุษย์ที่มีธรรมะโดยแท้จริง ก็เลยไม่เป็นทุกข์ ก็อยู่สบายดี, อยู่ในโลกโดยที่โลกไม่ย่ำยีอะไรได้ ไม่ต้องหนีไปอยู่ก้นคนละโลก; แล้วมันจะไปอยู่ที่ไหนล่ะ เพราะไปอยู่ที่ไหนมันก็ยังเป็นโลกอยู่นั่นเอง, ก็อยู่ในโลกนั้นแหละ โดยไม่ต้องมีความทุกข์ เพราะการอยู่ในโลกนั้น เราต้องการคนอย่างนี้ ที่จะเป็นพลเมืองเป็นพลโลกเพื่ออยู่ในโลก เพื่อสร้างโลกให้มีสันติภาพ. มันก็เป็นขอทหา คือว่า **รู้ว่าธรรมะคือหน้าที่** **หน้าที่คือธรรมะ,** รู้จักทำหน้าที่ให้เป็นธรรมะ.

คนที่ **ขอทหา** เป็นคนไม่เห็นแก่ตัว **คือรักผู้อื่น.**

เราต้องการให้ทุกคนในโลกมีจิตใจรักผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว เอาหลักธรรมะสูงสุดมาใช้ คือว่าทุกคนเป็นเพื่อนเกิดแก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน เรามีปัญหา คือความทุกข์อย่างเดียวกัน คือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย อย่างเดียวกัน แล้วเราจะเบียดเบียนกัน

ทำไม เราจะเอาเปรียบกันทำไม เราจะรังเกียจกันทำไม เรา
 จึงรักผู้อื่น หรือจะเอากันอย่างๆ คิดอย่างตึกๆ ก็ได้ว่า เรา
 อยู่คนเดียวในโลกไม่ได้นะ แม้ว่าเขาจะให้เราอยู่คนเดียว
 ในโลก ยกทรัพย์สินสมบัติทั้งโลกให้เรา ให้เราอยู่คนเดียว เราก็
 อยู่ไม่ได้ เพราะฉะนั้นเราจึงต้องมีผู้อื่น และต้องร่วมมือกับ
 ผู้อื่น จึงต้องรักผู้อื่น แต่ที่จริงนั้นเรานั้นมีความทุกข์ด้วยกัน
 เกิด แก่ เจ็บ ตาย มีปัญหาจากความเกิด แก่ เจ็บ ตาย มา
 ชูให้กลัวอยู่เสมอ หัวอกเดียวกันก็คือว่า มีความกลัวจาก
 อำนาจของความเกิด แก่ เจ็บ ตาย อยู่เสมอ นั้นแหละเราจึง
 มาเป็นเพื่อนกัน ร่วมมือกัน แล้วก็ไม่เห็นแก่ตัว เพราะเรา
 อย่างไม่เห็นแก่ตัวอย่างนั้น เราจึงรักผู้อื่น เมื่อมีการรักซึ่งกัน
 และกัน สังคมนั้นมันก็ดีเลิศ เป็นสังคมสูงสุด ที่เรียกว่า
 อริยมเมตไตรย ศรีอริยมเมตไตรย อยู่กันด้วยเมตตา.

ที่นี้ **ข้อที่เจ็ด** ถัดไปก็คือว่า **มีศีลธรรม** มีการ
 คิด การพูด การกระทำ ชนิดที่เป็นไปเพื่อความปรกติ.

ศี—ละ ศี—ละ แปลว่า ปรกติ ศีลธรรม แปลว่า สิ่ง
 ที่ทำความปรกติ มีศีลธรรม ก็คือมีสิ่งที่ทำความปรกติ คือ
 มีการกระทำ การพูด และการคิดที่เป็นไปเพื่อความเป็นปรกติ

ปรกติ คือไม่เกิดปัญหาโกลาหลวุ่นวาย หรือวิกฤตการณ์ใดๆ
มันก็คือสันติภาพ มีการกระทำชนิดที่เป็นไปเพื่อความสงบสุข
หรือสันติภาพ.

เราต้องการคนมีศีลธรรม ก็คือต้องการคนอย่างนี้.
แต่พวกที่เขาจะค้านนะ พวกสมัยใหม่พวกอะไรที่เขาจะค้าน
เขาก็ไม่คิดอย่างนี้ แล้วเขาก็ไม่รู้จักมันด้วย เขาก็เลยเหมาๆ
เอาว่า คนมีศีลธรรมคือคนไม่ทำอะไร เอาเปรียบ อยู่ตัว
หรือว่าไปอยู่ในที่สงบสงัด หาความสุขส่วนตัว แล้วมี
ศีลธรรม.

ศีลธรรมนั้นต้องอยู่ท่ามกลางความยากลำบากนั้นแหละ
ในโลกที่มีความยากลำบากนั้นจะมีศีลธรรม คือทำให้เกิดความ
สงบเย็น ไม่ยากลำบากขึ้นมา ถ้าเป็นความยากลำบากก็ถือว่า
ไม่ปรกติ ไม่มีความยากลำบากก็เรียกว่าปรกติ ฉะนั้นจึงมีการ
กระทำทางกาย ทางวาจา ทางจิตใจ ในทางที่เป็นความปรกติ
ก็เลยเรียกว่ามีศีลธรรม อย่างที่พูดมาแล้วข้างต้นว่า ถ้ามี
ศีลธรรมแล้วก็อยู่กับสงบเย็น ถ้าไม่มีศีลธรรมแล้ว แม้ฝน
จะตกลงมาเป็นทองคำทุกๆเม็ด มันก็ฆ่ากันตายหมด มัน
ไม่มีศีลธรรม ฉะนั้นศีลธรรมจึงจำเป็นกว่าเศรษฐกิจชนิดนั้น.

ที่นี้ **ข้อที่แปด** ต่อไป มี **สัมมาทิฐิ** นี้สำคัญมาก เป็นคำพุทธสรุปที่สำคัญมาก.

เขาเป็นคน มี **สัมมาทิฐิ** มีความคิด ความเห็น ความเชื่อ ความเข้าใจ อุดมคติ อะไร ๆ อย่างถูกต้อง เรียกว่า **ทิฐิ**, มี **สัมมาทิฐิ** มีความเห็น ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดให้เชื่อ ให้ยึดถืออะไรก็ตาม เป็นความถูกต้อง ก็เลยมุ่งจักทำไปแต่ในทางที่ถูกต้อง มันก็ไม่ทำที่เป็นความเลวร้ายเอง. ขอให้ **สัมมาทิฐิ** เกิด ในหลักพุทธศาสนานี้ก็ถือว่าเรารอดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้เพราะ **สัมมาทิฐิ**.

คำว่า **สัมมาทิฐิ** นี้ เป็นคำที่คนสมัยใหม่เขาหัวเราะว่าเป็นคำครี ๆ ใช้พูดอยู่ตามวัด, คนสมัยใหม่เลยไม่รู้จัก **สัมมาทิฐิ** จึงได้เป็นมิจฉาทิฐิกันเต็มทีเลย เพราะไม่รู้จัก **สัมมาทิฐิ**.

สัมมาทิฐิ นี้ เป็นความรู้ที่เป็นรากฐานของศีลธรรม. เราจะมีศีลธรรมที่ปฏิบัติถูกต้องได้ เราต้องมีความรู้ที่ให้เหตุผลว่า ทำไมจึงต้องปฏิบัติอย่างนั้น, นั่นเป็นความรู้ทางปรมัตถธรรม หรืออย่างที่เขารีกกันสมัยนี้ว่าปรัชญา. ความรู้ทางปรัชญาหรูหรา บุษากันนั้น

มัน^๕เป็นความรู้^๕ที่^๕ให้^๕เหตุผล^๕ว่า^๕ทำไม^๕จึง^๕ต้อง^๕ทำ^๕อย่าง^๕นั้น^๕, หรือจะ
ทำให้^๕สำเร็จ^๕ได้^๕อย่าง^๕นั้น^๕โดย^๕การ^๕ทำ^๕อย่าง^๕ไร^๕ ก็^๕ตาม^๕ใจ^๕, แต่^๕ว่า^๕ให้^๕
มัน^๕มี^๕ศีล^๕ธรรม^๕อยู่^๕ได้^๕ก็^๕แล้ว^๕กัน. ^๖ความรู้^๖เป็น^๖ทาง^๖เหตุ^๖ผล^๖ ทำให้^๖
มี^๖ศีล^๖ธรรม^๖อยู่^๖ได้^๖นี้ ^๗เรา^๗ก็^๗เรีย^๗กว่า^๗ปรั^๗ชญา^๗ของ^๗ศีล^๗ธรรม.

การ^๗มี^๗ศีล^๗ธรรม^๗ต้อง^๗มี^๗ปรั^๗ชญา^๗ของ^๗ศีล^๗ธรรม^๗ หลอ-
เลียง^๗ไว้ ถ้า^๗ไม่^๗อย่าง^๗นั้น^๗มัน^๗ไม่^๗มี^๗จิต^๗ใจ^๗อะไร^๗ที่^๗จะ^๗ทน^๗ต่อ^๗ความ^๗ยาก
ลำบาก^๗, หรือ^๗ที่^๗จะ^๗ทน^๗ประ^๗พดู^๗ติ^๗ศีล^๗ธรรม^๗อยู่^๗ได้. ถ้า^๗มัน^๗มี^๗
ความรู้^๗เป็น^๗เหตุ^๗ผล^๗ช^๗ให้^๗เห็น^๗ชัด^๗ว่า^๗ ต้อง^๗ทำ^๗อย่าง^๗นั้น^๗แน่, ทำไม^๗
จึง^๗ต้อง^๗ทำ^๗อย่าง^๗นั้น^๗ มาก^๗กับ^๗อยู่^๗ด้วย^๗แล้ว^๗ มัน^๗ก็^๗มี^๗ศีล^๗ธรรม^๗ได้
โดย^๗ง่าย^๗ ให้^๗เรา^๗มี^๗ปรั^๗ชญา^๗ของ^๗ศีล^๗ธรรม^๗อย่าง^๗เพียง^๗พอ^๗ แล้ว^๗ก็^๗มี^๗
ศีล^๗ธรรม^๗อยู่^๗ได้; แต่^๗ข้อ^๗นี้^๗เรา^๗จะ^๗ขอ^๗เรีย^๗กว่า^๗ สัม^๗มา^๗ทิ^๗ฎ^๗ฐิ,
มี^๗สัม^๗มา^๗ทิ^๗ฎ^๗ฐิ ความ^๗เข้าใจ^๗ ความ^๗คิด^๗ ความ^๗เห็น^๗ ความ^๗เชื่อ
อย่าง^๗ถูก^๗ต้อง^๗ แล้ว^๗การ^๗ประ^๗พดู^๗ติ^๗กระทำ^๗มัน^๗ก็^๗เป็น^๗ไป^๗อย่าง^๗ถูก^๗ต้อง^๗
เรีย^๗กว่า^๗มี^๗ศีล^๗ธรรม^๗อัน^๗สม^๗บุ^๗รณ^๗.

ใน^๗ที่^๗สุด^๗ ข้อ^๗ที่^๗เก^๗า ข้อ^๗สุด^๗ท้าย^๗ก็^๗จะ^๗ว่า^๗ เขา^๗เป็น^๗คน
มี^๗ชี^๗วิต^๗เย็น^๗, เขา^๗ประ^๗สบ^๗ความ^๗สำเร็จ^๗ใน^๗สิ่ง^๗ที่^๗ต้อง^๗ทำ^๗ทุก^๗อย่าง
แล้ว^๗ เขา^๗เป็น^๗คน^๗มี^๗ชี^๗วิต^๗เย็น. ขอ^๗ให้^๗ทุก^๗คน^๗ใน^๗โลก^๗ที่^๗เป็น^๗

พลโลก เป็นสมาชิกของโลก จึงเป็นคนที่มีชีวิตเย็นเกิดแล้วโลกนี้จะมีสันติภาพ.

คำว่า ชีวิตเย็นนี้ พุทเพื่อให้เข้าใจความหมายของคำว่า นิพพาน; ถ้าพูดว่า นิพพาน นิพพาน เคี้ยววิ่งหนีกันหมด จึงใช้กำหนดนิพพานว่า มีชีวิตเย็น. เมื่อใดมีชีวิตเย็น ก็หมายความว่าเมื่อนั้นไม่มีไฟ คือกิเลส, เกิดขึ้นเผาผลาญ; เมื่อไม่มีกิเลสเกิดขึ้นชีวิตมันเย็น. แต่มันมีได้ทั้ง ๒ ชนิดแหละ ทั้งอย่างโลกๆ และทั้งอย่างโลกุตตระ. เรามีกิเลสที่จะเกิด แต่มันไม่เกิด, กิเลสมันเกิดไม่ได้ เพราะมีการควบคุมไว้ หรืออะไรไว้, แปลว่ากิเลสที่มีอยู่มันไม่เกิดขึ้นมากแล้วกัน, มันก็เย็นไปแบบหนึ่ง แบบชาวบ้าน แบบชาวโลก. แต่ถ้าเย็นเพราะไม่มีกิเลสจะเกิดขึ้นนั้น แบบของพระอรหันต์, แบบสูงสุดประเภทอริยบุคคลเป็นพระอรหันต์ เขาไม่มีกิเลสที่จะเกิด มันก็ไม่ร้อน; แต่ว่าเรายังมีกิเลสที่จะเกิด แต่มันยังไม่เกิด หรือทำให้มันเกิดไม่ได้ เราก็มีชีวิตเย็นเหมือนกัน.

ขอให้เรามีชีวิตเย็นแบบแรกนี้ทุกคน มีกิเลสแต่ไม่ให้มันเกิด ควบคุมไว้ได้ไม่ให้มันเกิด ให้มันมีความถูกต้อง

อยู่ หรือว่าแม่แต่เป็นการกระทำโดยบังเอิญ มันก็ยังเกิดไม่ได้ ;
 อยู่ในที่ที่เหมาะสม อยู่กับบุคคลที่เหมาะสม มีสังคมดี
 อย่างนี้ กิเลสมันก็เกิดไม่ได้ หรือแม้ที่สุดแต่ว่าไปเที่ยว
 ตากอากาศริมทะเล อิทธิพลของทะเลหรือความว่างของทะเล
 มันครอบงำเสีย กิเลสเกิดไม่ได้ ชั่วขณะอย่างนี้ก็ยังเรียกว่า
 มีชีวิตเย็น ใต้อีกเหมือนกัน. กิเลสที่มีอยู่มันเกิดไม่ได้
 ก็เรียกว่าเย็น ๕ ๕
 ทงนั้นแหละ.

ฉะนั้นขอให้มีชีวิตอยู่อย่างเย็น มีความเย็นอกเย็นใจ
 ทุกสิ่งทุกอย่างถูกต้องไม่เกิดกิเลส หรือแม้ว่าทุกสิ่งหรือบางสิ่ง
 มันไม่ถูกต้อง เราก็ไม่ไปร้อนกะมัน. เรามีธรรมะพอที่
 จะไม่ให้เกิดกิเลส ขึ้นในจิตใจของเรา เราก็เย็นอยู่ได้ ทั้งที่
 สิ่งแวดล้อมมันไม่ถูกต้อง ; ข้อนี้มันสำคัญมาก แต่ว่ามัน
 ยากสักหน่อย ต้องปฏิบัติต้องฝึกฝนกันเป็นอย่างดี จึงจะ
 เย็นอยู่ได้ ในท่ามกลางสิ่งที่มันยั่วให้ร้อน, อยู่ในโลกมันเต็ม
 ไปด้วยสิ่งที่มันยั่วให้ร้อน แต่ถ้าเราเป็นลูกศิษย์พระพุทธเจ้า
 ก็มีความสามารถพอที่จะไม่ต้องร้อน พอที่จะจัดให้มันเย็น
 อยู่ได้ เรียกว่ามีชีวิตเย็น.

จำไว้ว่า **เย็น—เย็น** นี้มี ๒ ชนิด : **เย็นอย่าง**
โลก ๆ คือกิเลสไม่เกิด ยังไม่เกิด ถึงมีก็ยังไม่เกิด นี้ก็เย็น
 อย่างโลก ๆ. ที่นี้ **เย็นอีกชั้น** **ชั้นดี** **ชั้นเลิศ** คือเย็นเพราะ
 หมดยกเลสโดยสิ้นเชิง, ไม่มีกิเลสจะมาก่อเกิดได้อีกแล้ว มันก็
 เย็นชั้นเลิศ ชั้นดีที่สูงสุด ชั้นอนุตตระ. นี้เอาไว้เป็นอยู่
 ชนิดที่กิเลสไม่เกิดครบถ้วน เกิดมาบ้างแวบเดียวหายไป;
 เพราะควบคุมได้ รู้เท่ารู้ทัน, เพราะว่ามีใจดี ฝึกสมาธิ
 ฝึกวิปัสสนาไว้ดี กิเลสเกิดไม่ได้, แวบเดียวก็หายไป; หรือว่า
 ถ้าอยู่อย่างมีสติสัมปชัญญะ เป็นสติปัญญาแล้ว กิเลส
 เกิดไม่ได้ ทั้งที่มันมีเหตุมีเชื้อมีอะไรของกิเลสอยู่, มีกิเลส
 แต่เกิดไม่ได้ ก็เย็นเหมือนกัน. เมื่อเราเย็นอย่างโน้นไม่ได้
 ก็ขอให้เย็นอย่างนี้ไปก่อนเถอะ ก็เรียกว่านิพพานเหมือนกัน,
 เป็นนิพพานชั่วคราว ชั่วสมัย, เป็นนิพพานแห่งความประจวบ
 เหมาะของความเป็นอย่างที่ถูกต้อง มันร้อนไม่ได้, แต่ก็เป็น
 นิพพานที่มีรสชาติอย่างเดียวกันแหละ คือเย็น ๆ. คำว่า
 นิพพาน นี้แปลว่า เย็น ไม่ได้แปลว่า ตาย.

เอาละ, เป็นอันว่า เรามีสมาชิกที่เป็นคนมีชีวิตเย็น
 ถ้าได้ครบอย่างนี้แล้ว คนเหล่านี้ก็คนก็ตาม รวมกันเข้าแล้ว
 ก็จะสร้างสันติภาพขึ้นมาในโลก.

ทบทวน กันอีกทีหนึ่งก็ได้ว่า :—

— เขามีการศึกษาดี ถูกต้อง ไม่เป็นการศึกษาแบบ
สุนัขทางตัวน.

— เขามีสุขภาพอนามัยดีทั้งทางกาย ทางจิต ทางวิญญาณ.

— เขามีครอบครัว, มีการเป็นอยู่อย่างครอบครัวที่ถูก
ต้องทั้ง ๖ ทิศ.

— เขามีเศรษฐกิจดี คือกินอยู่พอดี เหลือทำประโยชน์
เพื่อนมนุษย์.

— เขามีธรรมะเป็นหน้าที่ เขาทำงานสนุก เขาไม่มี
ปัญหาเรื่องปัจจัยอะไร.

— เขารักเพื่อนมนุษย์ คอรัก็เพื่อน.

— เขามีศีลธรรม ทำความปกติ.

— เขามีสัมมาทิฐิ ความคิด ความเห็น ความเชื่อ
ความรู้ ถูกต้อง.

— แล้วเขาเป็นมนุษย์เย็น.

บุคคลแต่ละคนที่ประกอบไปด้วยคุณธรรมเหล่านี้
เป็นส่วนประกอบที่ดี ที่สมบูรณ์ สำหรับจะสร้างโลกนี้ให้มี
สันติภาพ. ส่วนบุคคล ส่วนบุคคลแต่ละคนที่อยู่ในโลก
ที่จะสร้างสันติภาพ เสร็จไปเรื่องหนึ่ง.

สังคมมีความถูกต้อง.

ที่นี้ก็จะพูดถึง ระบบการเป็นอยู่ การควบคุม การปกครอง ของบุคคลเหล่านั้น ที่มักจะเรียกรวม ๆ กันว่า ระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ, จะเรียกรวม ๆ กันว่า ขันทีจะเป็นผู้ปกครองก็แล้วกัน เป็นคณะผู้ปกครอง จะเรียกว่ารัฐบาล หรืออะไรก็จะยังไม่หมด เพราะว่ามันยังมีหลายฝ่ายที่รวมกันทำหน้าที่ปกครอง ทุก ๆ ระบบที่เป็นระบบการปกครอง, ระบบการควบคุมมนุษย์จะต้องถูกต้องด้วย. มนุษย์แต่ละคนมีความถูกต้องแล้ว, ระบบการควบคุมการเป็นอยู่ของมนุษย์จะต้องถูกต้องด้วย นี่เป็นเรื่องที่ ๒ ก็ว่า สังคมนั้นจะต้องมีความถูกต้อง.

ข้อแรก แรกเริ่มก็จะ **ต้องมีระบบเศรษฐกิจที่ถูกต้องในสังคมนั้น**

ในสังคมมนุษย์นั้นต้องมีระบบเศรษฐกิจที่ถูกต้องเป็นข้อแรก เพราะมันมีอิทธิพลมาก. เขามี ระบบที่เอาตมาเรียกชื่อเอาเองว่าธรรมิกสังคมนิยม คนมันมีกับคนยากจนบวกกันเข้าแล้วทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม, เป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ แต่กลับส่งเสริม ทรัพยากรของ

ธรรมชาติจะออกผลออกประโยชน์มาได้อย่างไร เขาก็ไม่ทำลาย, นอกจากจะเก็บเอาผลประโยชน์นั้นแล้ว ยังส่งเสริมให้มีผลประโยชน์ยิ่ง ๆ ขึ้นไป. ต้องเป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่ทำลายทรัพยากรของธรรมชาติ, ต้องเป็นระบบที่ทำงานที่มีค่าน้อยให้มีค่ามาก หรือถึงกับว่าระบบที่ทำให้สิ่งที่ไม่มีค่ากลายเป็นของมีค่า. นี่เป็นเศรษฐกิจทางวิญญูณไปแล้ว, เศรษฐกิจทางวิญญูณ ทางธรรมะ ทำร่างกายหรือชีวิตที่ไม่มีค่านี้ ให้กลายเป็นของมีค่า, ร่างกายอันเน่าเหม็นก็ไม่มีค่าตายแล้วให้ใครก็ไม่มีใครเอา. แต่กลับทำให้มีประโยชน์ถึงสูงสุด บรรลุมรรคผลนิพพานได้ นี่เป็นยอดเศรษฐกิจ. เราจะต้องถือว่า พระพุทธเจ้านั้นท่านทรงเป็นยอดนักเศรษฐกิจ, เป็นนักเศรษฐกิจชั้นยอด คือทำงานที่ไม่มีค่าให้เป็นของมีค่าสูงสุดขึ้นมาได้. แต่เอาละ เทียบกันไม่ต้องถึงนั้นดอก, คนธรรมดาสามัญทั่วไปนี้ มีระบบเศรษฐกิจชนิดที่ไม่ทำลายที่มาแห่งประโยชน์ ทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลาย แต่กลับทำนุบำรุงส่งเสริม.

ทั้งนี้ ขอสองมีระบบการอยู่ร่วมกัน ระหว่างคนค้อยกับคนเด่น.

คนยากคนจนคนพิการคนอะไรก็ตาม เป็นฝ่ายหนึ่ง, แล้วคนมั่งมีคนมีอำนาจวาสนา นั้นอีกฝ่ายหนึ่ง, บวกกันเข้า แล้วร่วมทำประโยชน์แก่สังคมมนุษย์ เพราะมีหลักเกิด แก่ เจ็บ ตาย ร่วมกัน.

ถ้าไปพูดที่เมืองนอกเมืองนา หรือว่าคนที่เขามุงกัน แแต่ัวตฤนิยมแล้ว เขาคงโห้ เขาคงหัวเราะฮาโห้ เห็นเป็น เรื่องบ๊าวไปก็ไ้ ว่าเป็นเรื่องที่มันทำไม่ได้. แต่ความจริง มันก็มีอยู่อย่างนั้น ถ้าเราจะมีระบบเศรษฐกิจที่ดี ไม่ให้ สูญเสียไปเลยทั้งฝ่ายคนมั่งมีและคนยากจนแล้ว มันก็ ต้องบวกกันเข้า เกิดประโยชน์ แล้วก็บ่นกันเต็มที, แล้ว ให้มีส่วนเหลือเพื่อทำประโยชน์แก่สังคม. *อาตมาเรียก* *เอาเองว่า* *ธรรมิกสังคมนิยม* ก็มันต้องเป็นระบบสังคม นิยมต้องเอาสังคมเป็นใหญ่, เอาบุคคลเป็นใหญ่ไม่ได้ แล้ว มันต้องประกอบไปด้วยความถูกต้องที่ทำให้มันอยู่กันได้ จึง ต้องเรียกว่าธรรมิก ธรรมิก.

ในโลกนี้มันต้องมีทั้งคนมั่งมีและคนยากจน; ถ้าเห็นแก่คนมั่งมี แล้วจะเอาคนยากจนไปทิ้งเสียที่ไหนเล่า? ถ้าจะเห็นแก่คนยากจน แล้วจะเอาคนมั่งมีไปทิ้งเสียที่ไหน

เล่า? เอาไปทิ้งได้เมื่อไรเล่า มันก็ต้องมีทางที่จะประสานให้
มันร่วมมือกันได้ : ผลิตประโยชน์ออกมากินใช้เพียงพอด้วย
กันแล้ว ที่เหลือก็เอาไปทำประโยชน์ส่วนรวม, นี้เรียกว่า
เศรษฐกิจชั้นเลิศ. ระบบธรรมิกสังคมนิยม อาจจะ
เรียกว่า สังคมนิยมตามแบบของพระพุทธเจ้า ด้วยซ้ำไป
มันต้องมีอย่างนี้ สำหรับระบบการปกครองในโลก.

แล้วที่นั่นถัดมา ข้อที่สาม มีระบบการเมือง
ที่ถูกต้อง.

คำว่า การเมือง การเมือง เขาจะพูดกันอย่างไรก็ไม่
รู้ตามปรัชญาการเมืองของเขา อาตมาไม่รู้ดอก แล้วไม่ยอม
จะรู้ด้วย, จะรู้แต่เพียงว่า การเมืองคือระบบที่ทำให้ด้วยกันเป็น
ผาสุก โดยไม่ต้องใช้ศาสตรา โดยไม่ต้องใช้อำญา, ไม่ต้องใช้
ศาสตรา ไม่ต้องใช้อำนาจอะไร, เราอยู่กันได้ ตกลงกันได้
เข้าใจกันได้ อยู่กันด้วยความเป็นสุข สงบสุข, เป็น
ผาสุกโดยไม่ต้องใช้ศาสตรา, นั่นแหละคือระบบการเมือง
ที่เราต้องการในที่นี้; แต่มันก็ต้องประกอบด้วยส่วน
ประกอบหลายๆ อย่างแหละ เช่นว่ามันจะต้องเป็นอย่างที่
มีอยู่^{นี้} ก็จะต้องมีรัฐบาล มีการบริหาร มีตุลาการ มีนิติ-

บัญญัติ มีสภามี รัฐบาล มีตุลาการเอาละ, เรายอมรับสิ่งเหล่านี้ว่าต้องมี ในระบบการเมือง แต่ขอให้มันถูกต้อง.

ให้มีรัฐสภา หรือสภาประชาชน ที่ออกกฎหมายมาโดยถูกต้องสมควรแก่สถานการณ์จริงๆ; แต่ถ้ามันเอาคนโง่มาเป็นสมาชิก มันก็ทะเลาะกันไม่มีที่สิ้นสุดแหละ, มันต้องมีคนที่มีความ มีศีลธรรม หรือเป็นมนุษย์อย่างที่ดีกล่าวมาแล้วข้างต้นถูกต้องนั้น มาเป็นสมาชิกของรัฐสภา หรือสภาประชาชน. *อย่าละเมอเพื่อฝันว่าเพื่อประชาชน โดยประชาชน ของประชาชน;* ถ้ามันประชาชนคนบ้าแล้วทนไหวหรือ, ใครจะทนไหว, ต้องเป็นประชาชนที่เป็นคนดีมีศีลธรรม จึงจะพูดได้ว่า *เพื่อประชาชน โดยประชาชน ของประชาชน;* ถ้ามันเป็นประชาชนคนโง่คนบ้า คนเห็นแก่ตัว คนอันธพาล แล้วทนไหวที่ไหนละ, ใครมันจะทนไหว, มันก็เป็นคำพูดที่ถือตามนั้นไม่ได้, มันต้องเติมเข้าไปว่า ประชาชนที่มีศีลธรรม, มีสภา รัฐสภา หรืออะไรสภาก็ตาม ที่ออกกฎหมายมาถูกต้องแก่สถานการณ์.

จะต้องมีการควบคุมรัฐบาลอย่างถูกต้อง ควบคุมรัฐบาล สภาต้องควบคุมรัฐบาลด้วยจิตใจที่เป็นธรรม, ไม่ใช่

เพื่อจะล้มนัรฐบาลอยู่ตลอดเวลา. เคียวนี้เรามีพรรคการเมืองที่พร้อมที่จะล้มนัรฐบาลอยู่ตลอดเวลา จนไม่มีเวลาทำงานทำหน้าที่, พรรคการเมืองอย่างนี้ที่จริงส่วนใหญ่แล้วมันเป็นของที่ไม่น่าเสนาหา เพราะว่าพรรคการเมืองมันเห็นแก่พรรคยิ่งกว่าเห็นแก่ชาติ, พรรคการเมืองไหนๆ ก็ตาม มักเห็นแก่พรรคยิ่งกว่าเห็นแก่ชาติ^{๕๕} ๕๕.

อตมาคิดว่า ^{๕๖}ทั้งโลกเลย จะเอาพรรคอยู่รอดและเอาพรรคเจริญ ก่อนชาติเจริญ, เพราะมันมีพรรคอย่างนี้แหละมันจึงยุ่ง; ถ้ามันไม่มีพรรคมันมีพรรคเดียว ทุกคนมุ่งหน้าต่อประเทศชาติแล้ว มันคงจะไม่ยุ่ง.

จะ^{๕๗}เห็นกันว่าพรรคการเมืองนั้น ไปคิดดูให้ดูว่าถ้ามันเป็นพรรคการเมืองเพื่อเห็นแก่พรรคแล้ว มันเป็นเรื่องที่เลวร้ายที่สุด; แต่ดูๆ แล้วไม่เห็นว่าเป็นพรรคการเมืองไหนมันจะเห็นแก่ชาติยิ่งกว่าเห็นแก่พรรค, แล้วมันต้องการความเจริญให้แก่พรรคโดยไม่ต้องคิดว่าผิดถูกชั่วดี มีสติปัญญาที่จะโค่นฝ่ายตรงกันข้ามลงได้เท่าไรก็ใช้กันหมด.

แม้จะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามทางธรรม เป็นการคดโกง เป็นการอะไร พรรคการเมืองก็เอามาใช้ เพื่อทำลายล้างระหว่างกันและกัน; ถ้าอย่างนี้มันไม่มีความสงบ; เรียกว่าไม่ต้องมีพรรคฝ่ายค้าน

มีแต่ฝ่ายที่รวมมือกันทุกฝ่าย เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม
ของประเทศชาติ, ไม่ต้องมีพรรคฝ่ายค้าน.

แต่ถ้าคนยังเลวยังไม่ดีพอ มันก็ต้องมีพรรคฝ่ายค้าน,
แต่ถ้าเรามีพลเมืองดีอย่างที่เข้ามาแล้ว ประชุกกันใกรัฐ
สภา กวบคุมรัฐบาล ไม่ต้องมีพรรคฝ่ายค้านก็ได้; เพราะ
พรรคฝ่ายค้านนั้น เขาจะต้องหลบหลับตาค้านทำเที่ยว.
คู่อเองก็แล้วกัน : เรื่องไม่ควรค้านก็ค้าน, หายใจเป็นการ
ค้านอยู่ตลอดเวลา แล้วเพื่อนจะเอาเวลาไหนมาทำงานให้ถูก
ต้องได้. ฉะนั้นไม่ต้องมีพรรคฝ่ายค้านดอก ว่าที่จริง. จะ
ต้องมีรัฐสภาหรือผู้แทนราษฎร ที่สื่อความประสงค์
ของประชาชนอย่างถูกต้อง อย่างครบถ้วน; เพราะมัน
เป็นหน้าที่ของสมาชิกสภา มันก็ต้องเป็นผู้แทนราษฎรชนิด
ที่สื่อความประสงค์ของราษฎร ให้แก่สภาหรือแก่รัฐบาลอย่าง
ถูกต้องและครบถ้วน.

เดี๋ยวนี้เขาไม่มีเวลาที่จะทำอย่างนั้น, มีเวลาสำหรับ
จะป้องกันตัวเอง รักษาตัวเอง เลื่อนขั้นตัวเอง อะไรจน
หมดเวลา, มันก็ไม่มีเวลาที่จะทำหน้าที่ช่วยเหลือส่งเสริม ให้
ความประสงค์ของประชาชนสำเร็จประโยชน์. เขาจะต้อง

รับผิดชอบ พัททษัสิทธิ พัททษัความเป็นธรรม ความถูกต้อง
 ของประชาชนให้ดีที่สุด ให้สมบูรณ์ที่สุด; แต่เขาก็
 เอาเวลาไปพัททษัประโยชน์ของตนเสียจนหมด, ไม่มี
 เวลาที่จะพัททษัสิทธิและความถูกต้องของประชาชนผู้ยากจน
 หรือผู้ลำบากยากแค้น, เพราะว่าประโยชน์ของตนมันไม่รู้จักพอ
 ก็เอาเวลา เอากำลัง เอาอำนาจอะไรก็ตาม ไปพัททษัประโยชน์
 ของตนเสียหมด โดยไม่ได้พัททษัสิทธิและความเป็นธรรมที่
 ควรพัททษัของประชาชน การเมืองอย่างนั้นมันก็ไม่ไหว.

ในที่สุดเราจะพบว่า เขาจะต้องถือหลักศีลธรรม
 เป็นหลักในการปฏิบัติหน้าที่ทุกแขนง; รัฐบาลก็ดี
 รัฐสภาก็ดี ตุลาการก็ดี อะไรก็ดี ที่รวมกันเป็นระบบการ
 ปกครองนี้ จะต้องมีศีลธรรมเป็นหลัก ให้เรามีความเป็น
 ชาติที่มีศีลธรรม, ให้เรามีความเป็นชาติ หรือชาติที่มีศีลธรรม
 ซึ่งจะต้องรวมถึงว่า มีวัฒนธรรม มีศาสนา มีขนบ
 ธรรมเนียมประเพณี อะไรที่ถูกต้อง. แต่เราใช้คำว่าศีล-
 ธรรมคำเดียวก็พอ ถ้ามีศีลธรรมได้จริง มันไม่เสียในทาง
 วัฒนธรรมหรือทางศาสนาใดๆ. นี่ระบบการปกครอง

ทุกแขนง ไม่ว่าจะไปในทิศทางไหน จะต้องมีความเป็นธรรม
คือมีศีลธรรม ในการปฏิบัติหน้าที่การงาน.

อาตมาเคยพูดไปตามที่ไม่มีอำนาจอะไร แต่ก็พูดว่า
เราควรมีกระทรวงศีลธรรม, มีกระทรวงศีลธรรมขึ้นมา
สำหรับควบคุมกระทรวงทุกกระทรวงให้มันมีศีลธรรม, มี
กระทรวงศีลธรรม เพื่อควบคุมกระทรวงทุกกระทรวง หรือ
ทุกบุคคล ให้มีศีลธรรม. เดียวนี้ดูสิ ในโลกนี้ ประเทศ
ไหนบ้างที่มีกระทรวงศีลธรรม จะมีก็แต่ชื่อ ดูไม่ค่อยมี,
จะมีกระทรวงวัฒนธรรมและศาสนา ดูเหมือนจะไถ่ยืนอยู่
บ้าง, แต่ว่ากระทรวงศีลธรรมนี้ไม่เคยไถ่ยืน. แต่เราต้อง
การให้ในโลกนี้ ทุกประเทศมีกระทรวงศีลธรรม ซึ่งมี
ศีลธรรมจริง แล้วมันควบคุมทุกกระทรวง ให้ปฏิบัติหน้าที่
อย่างมีศีลธรรม, แล้วประเทศชาติก็วิเศษ เป็นโลกพระ
ศรีอารยเมตไตรย โดยแน่นอน.

เดี๋ยวนี้ความไม่มีศีลธรรมมันมากขึ้น ๆ แผ่กระจาย
ไปทั่วทุกหัวระแหง และยิ่งขึ้น ๆ, กิจดูก็น่าเศร้า น่าห่วง.
แต่ว่าเรายังคิดที่ว่า เราคงตายเสียก่อน, เราคงตายกันก่อนที่
เหตุร้ายเหล่านั้นจะได้มาปรากฏแก่เรา แต่ก็อดหวังไม่ได้ว่า

คนที่อยู่ข้างหลัง จงอยู่กันอย่างมีกระทรวงศีลธรรมทุกประเทศ
ควบคุมกระทรวงทุกกระทรวงให้มันมีศีลธรรม ให้ปฏิบัติ
หน้าที่ไปในทางมีศีลธรรม : กระทรวงพาณิชย์ก็มีศีลธรรม,
กระทรวงเกษตรก็มีศีลธรรม, กระทรวงมหาดไทยก็มีศีลธรรม,
ทุกกระทรวงมีศีลธรรม แล้วมันก็จะไม่มีปัญหา. ^๕ เรา
ต้องการระบบการเมืองอย่างนี้ ^๕ สำหรับระบบการปกครอง
สังคม ปกครองมนุษย์.

ข้อที่สี่ ต้องการระบบการปกครอง.

แยกออกมาเฉพาะระบบการปกครอง ที่เป็นธรรมิก-
ประชาธิปไตย คือเป็นประชาธิปไตยที่ประกอบไปด้วยธรรม,
ประชาธิปไตย ถ้าว่าประชาหรือคนแต่ละคนมันไม่มีศีลธรรม
แล้วมันก็วินาศหาละ, วินาศในเวลาอันสั้น ; ถ้าประชาชน
ทุกคนไม่มีศีลธรรม แล้วเอามาเป็นใหญ่ สำหรับปกครองบ้าน
เมืองพักเดียวมันก็ทำวินาศหมด. เราต้องมีประชาธิปไตยที่
ประกอบไปด้วยธรรม เรียกว่าธรรมิกประชาธิปไตย, ^๕ นี้
เกี่ยวกับการปกครอง. ธรรมิกสังคมนิยม นั้นมันเกี่ยวกับ
เศรษฐกิจ, ถ้าธรรมิกประชาธิปไตย นั้นมันเกี่ยวกับการ

ปกครอง เอาธรรมะเป็นใหญ่ เอาความถูกต้องเป็นใหญ่ ไม่ใช่ประชาธิปไตยของคนที่ไม่เห็นแก่ตัว, เอาคนที่ไม่เห็นแก่ตัวเต็มอัตราทุกคน มาเป็นระบบปกครอง เป็นประชาธิปไตย มันก็ฆ่ากันตายหมดแหละ ด้วยความต่างคนต่างเห็นแก่ตัว ต่างคนต่างเห็นแก่ตัว. ฉะนั้นประชาธิปไตยต้องจำกัดความให้ดีๆ ว่าต้องของประชาที่มีศีลธรรม เลยต้องใช้คำว่า ธรรมิกประชาธิปไตย, มีธรรมะเป็นหลัก มีความถูกต้องเป็นหลัก อย่าเห็นแก่ตัว แต่เห็นแก่ธรรมะ, เห็นแก่ธรรมะ แล้วก็อย่าเห็นแก่ตัว.

นี่เรียกว่ามีธรรมะเป็นหลัก มีระบบการปกครองชนิดนี้ แล้วก็มีการปกครองสังคม หรือ โลกให้มีสันติภาพได้โดยง่าย.

ข้อที่ห้า ต่อไปคือ ระบบศีลธรรมและศาสนา.

ระบบศีลธรรมและศาสนา วัฒนธรรม ศิลปะ ประเพณีอะไรเหล่านั้นมันรวมอยู่ในสิ่งเหล่านั้นด้วย มันรวมอยู่ในคำว่า วัฒนธรรมนั้นแหละ แล้ววัฒนธรรมมันก็รวมอยู่ในคำว่า ศีลธรรม วัฒนธรรม เครื่องทำความเจริญ มันก็ต้องถูกต้องนะ.

คำว่า วัฒนธรรม, วัฒนธรรม^{นี้} เป็นคำกำกวม
 แล้วก็อันตราย; เพราะคำว่า วัฒน, วัฒน^{เป็น}ภาษาบาลี
 ที่^{ใช้}มามาใช้ คำ^{นี้}มันกำกวม, คำว่า วัฒน วัฒน^{นี้}ไม่ได้^{ได้}ถึงไป
 ถึงว่าดีหรือชั่ว, มัน^{แค่}ว่า มาก^{ขึ้น}เท่านั้นแหละ มาก^{ขึ้น} ๆ,
 เต็ม^{ขึ้น}มาก^{ขึ้น} เรียกว่า วัฒน^ะ. อย่างว่าผมมันรักบนหัวอย่าง^{นี้}
 โดยหลักบาลีมันก็ว่า วัฒน^ะ เหมือนกัน, ผมมันวัฒน^ะ วัฒน^า
 เหมือนกัน, หรือว่าคนบ้ามันเต็ม^{ขึ้น}ขึ้นมาในโลก ^{นี้}ก็เรียกว่า
 วัฒน^า เหมือนกัน วัฒน^ะ เหมือนกัน. คำว่า วัฒน^ะ ในภาษา
 บาลีแปลว่า มัน^{มาก}ขึ้นเท่านั้น, ดี^{ก็ได้} ชั่ว^{ก็ได้}; ฉะนั้นเรา
 ต้องมาคัดเลือกให้มัน^{เป็น}ไปแต่ในทางวัฒน^ะที่ดี, วัฒน^ะ
 ที่ดี.

ประโยคภาษาบาลีว่า อย่าทำโลกให้วัฒนา : น สिया
 โลกวทุตฺตโน, ที่เขาแปลกันว่า อย่าเป็นคนรกโลก, ตัว
 หนังสือเท่า^ๆมันแปลว่า อย่าทำโลกให้วัฒนา ก็คือว่าอย่า
 ทำโลกให้รก, มันรกมากไปด้วยอะไรก็^{ไม่รู้} จนเต็ม^อค^{ไป}
 หมด โลกมันวัฒนา. ฉะนั้นเราจะต้องมีความหมายที่ถูกต้อง
 วัฒน^{าน}นั้นต้องให้^{เป็น}ไปแต่ในทางถูกต้อง หรือ
 เจริญถูกต้อง ไม่ใช่^{ว่า}มาก^{ขึ้น} ๆ แล้วก็เรียกว่าวัฒน^า.

มีคนค้นพบว่า คำว่า progress ที่แปลว่า เจริญหรือ
 วัฒนา^๕ คำนี้ **รากศัพท์แปลว่า บ้า**, โปรเกส^๕ นั้นแปลว่า
 บ้า, **คือมันมากเกินไปธรรมดา.** แต่เดี๋ยวนี้คำว่าโปรเกส
 เอามาใช้ในความหมายทางดี เจริญทางดี ; แต่คำเดิมๆ
 ของมันหมายถึงบ้า ก็ได้ คือ วัฒนา^๕ ด้วยความคิดที่ไม่ถูก
 ต้อง มันก็เลยบ้า.

นี่เรา จะต้อง**มีวัฒนธรรมชนิดที่ถูกต้อง** คือ
 เป็นไปเพื่อสันติภาพ, อย่าปล่อยให้ตามความหมายของคำว่า
 พัฒนา พัฒนา คือรกรกมากขึ้นเท่านั้น, มันจะต้องเป็นระบบ
 ศีลธรรมที่ถูกต้อง แล้วก็ศาสนาที่ถูกต้อง.

ระบบศีลธรรมถูกต้อง ก็เพราะคำว่า ศีลธรรม
 มันเป็นไปตามหลักศาสนา แต่ใช้ในวงแคบในขั้นต้น
 ขึ้นอย่างโลกๆ, ถ้าศาสนามันใช้หมดกระทั่งสูงสุด จึงถือว่า
 ศีลธรรมเป็นผลผลิตที่ออกมาจากหลักเกณฑ์ของศาสนา, เรา
 จะมีศีลธรรม คือหลักทางศาสนาขั้นต่ำๆ, และมี ศาสนา
 คือหลักเกณฑ์ทั่วไปทั้งหมดของทาง **ศาสนาที่ถูกต้อง.**

คำว่า ถูกต้อง^๕ นี้ มันถูกต้องในทางทฤษฎีก็มี, ถูก
 ต้องในการให้สำเร็จประโยชน์เป็นผลก็มี, ถูกต้องในทาง

เหตุผล สบหลักเหตุผล สบหลักวิทยาศาสตร์ อย่างนี้ก็เรียกว่าถูกต้องเหมือนกัน. แต่เรา มุ่งหมายความถูกต้อง ที่มากกว่านั้น คือถูกต้องชนิดที่ทำให้เกิดสันติภาพ; เพราะว่าการถูกต้องตามเหตุผล ตามตรรกตาม logic อะไรนั่นมันไปทางไหนก็ได้, เราเอาที่ถูกต้องมาในทางที่ก่อให้เกิดผลที่ควรปรารถนา ที่เหมาะสมแก่ความเป็นมนุษย์, นี่เราจะต้องมีศาสนาที่ถูกต้อง.

เดี๋ยวนี้เรามีศาสนามาก, มีศาสนาหลายศาสนา เราจะต้องทำให้เป็นที่แน่ใจว่า มันถูกต้องสำหรับที่จะให้เกิดสันติภาพแก่มนุษย์, และยิ่งกว่านั้นอีกก็คือว่า มนุษย์สามารถจะรับได้ หรือสามารถปฏิบัติไหว; ถ้ามันถูกต้องหรือดี แต่มนุษย์ไม่สามารถสนองรับมาปฏิบัติได้ มันก็ใช้ไม่ได้เหมือนกัน. ฉะนั้นคำว่า **ถูกต้อง** นี้ ต้องถูกฝาดูถูกตัว, ต้องสามารถรับมาปฏิบัติได้ด้วย, และเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ด้วย ไม่ใช่เหลือวิสัย, แล้วก็ถูกต้องตามทีควรจะถูกต้อง ก็ว่ามันถูกต้องเพื่อสันติภาพของทุกคน, ไม่ใช่เพียงเพื่อของบางคน หรือที่วงการที่มันมีอำนาจ แล้วมันจะถูกต้อง อย่างนี้มันถูกต้องไปไม่ได้.

ทีนี้ขอต่อไป **ข้อที่หก** ก็อยากจะพูดว่า **มีการศึกษา**
ถูกต้อง. ระบบการปกครองของโลกที่มีการศึกษาถูกต้อง,
ก็เหมือนกับที่กล่าวมาแล้วในส่วนของบุคคล ที่ว่ามีการศึกษา
ถูกต้องนั้น **เดี๋ยวนี้** มาเป็นระบบการปกครองของทั้ง
หมด ของส่วนรวม เป็นตัวระบบใหญ่แล้ว ก็ยังต้องมี
การศึกษาที่ถูกต้อง. ให้เป็นไปตามหลักการการศึกษาที่ถูก
ต้อง ถูกต้องแก่ความเป็นมนุษย์ คือให้เป็นมนุษย์กันให้ได้
มี จะเน้นมันจะไม่มีความเป็นมนุษย์ มันถูกต้องสำหรับอะไรก็
ไม่รู้ มันถูกต้องสำหรับกิเลสหรือสำหรับอะไรไปเสีย. อย่าง
ที่ ว่าการศึกษาชั้นหทางควน **รู้** แต่หนังสือกับรู้แต่ทำอาชีพ
มัน ไม่มีความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง; ถ้ามีความเป็นมนุษย์
ที่ ถูกต้องมันพอแหละ.

เราจะเลือกเอาฝ่ายไหนละ **กิดตุ :** จะเลือกเอาคน
ที่ มีความรู้ กับคนที่มีความถูกต้อง หรือมีศีลธรรม;
ถ้ามันต้องเลือกเอาในระหว่าง ๒ ฝ่าย **คือ** ว่ามีความรู้ความ
สามารถ กับคนที่มีความมีศีลธรรม จะเลือกเอาส่วนไหน? หรือ
จะ พงง่าย ๆ ว่าคนไม่รู้หนังสือแต่มันดี กับคนรู้หนังสือแต่
ปราชญ์ แต่มันเป็นอัครพาล หรือว่าไม่อัครพาลก็เถอะ **เอา**

เป็นกลางๆ ด้วยกัน^{นี้} คนไหนมันปลอดภัยกว่า, เราเลือก
 ฝ่ายไหนปลอดภัยกว่า? เลือกคนมีความรู้ หรือเลือกคนมี
 ศีลธรรม; เลือกเอาคนมีความรู้มีความฉลาดนะ ถ้ามันเกิด
 เป็นอันธพาลขึ้นมาแล้ว^{นี้} วิชาศกหมด เพราะมันไม่มีอะไร
 รับประกัน มันเพียงแต่มีความรู้ความสามารถ. แต่ถ้าคนมี
 ศีลธรรม คือคนดี มันเป็นอันธพาลไม่ได้; เพราะฉะนั้น
 มันปลอดภัย, ฉะนั้นเลือกเอาคนดี ก่อนที่จะเลือกเอาคนมี
 ความรู้ จะดีกว่า. แต่เดี๋ยวนี้เขาไม่นิยมกันอย่างนั้นใช่ไหม?
 ถ้าเขานิยมกันอย่าง^{นี้} ก็ไม่ต้องไปเรียนเมืองนอกเมืองนาให้
 ปริญญาว่าเป็นหางคอก เพราะมันหาความดี ความถูกต้อง
 ความอะไรได้ในวงจำกัดของคนไทยเรา ที่มีพุทธศาสนาเป็น
 หลัก^{นี้}. ^{นี้}เรียกว่า จะต้องมีการศึกษาที่ถูกต้อง สมแก่
 ความเป็นมนุษย์.

รู้ความหมายของคำว่า มนุษย์ ไว้ให้ดีๆ นะ, มัน
 ผิดกันมากกับคำว่าคน. คำว่า คน ^{นี้}มัน มาจากคำว่า ชน
 ชน ชะ—นะ ช—น แปลว่า เกิดมา, ส่วนคำว่า มนุษย์ ^{นี้}
 มาจาก มน—อุษย แปลว่า ใจสูง; เป็นคน เป็นเพียงเกิด
 มาก็เป็นคน, แต่ถ้าเป็นมนุษย์ มันต้องมีการกระทำจน

ใจสูงด้วย. เราต้องมีความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง คือมี
จิตใจสูง ไม่เป็นแต่เพียงคน; การศึกษานี้ต้องทำให้
มนุษย์เป็นมนุษย์ และเต็มแห่งความเป็นมนุษย์.

อาตมาเคยเสนอแนะว่า ให้มันมีลำดับมาตั้งแต่ต้น
เมื่อเราประชุมกันทำหลักสูตรจริยศึกษาที่นี้, อาตมาเสนอว่า
ให้เรามีหลักสูตรประถมศึกษา ให้เด็ก ๆ เขาเป็นบุตรที่ดีของ
บิดามารดา คือให้บิดามารดาชื่นใจ, และให้เป็นศิษย์ที่ดีของ
ครูบาอาจารย์ คือให้สอนได้ พาไปได้ นำไปได้, ให้เป็นเพื่อน
ที่ดีของเพื่อน คืออยู่กันอย่างเพื่อน ช่วยเหลือกันจริง, ให้เป็น
พลเมืองที่ดีของประเทศชาติ คือเป็นประโยชน์กับชาติ, ให้
เป็นสาวกที่ดีของศาสนา คือศาสนาไม่เป็นหมัน เอาศาสนามา
ใช้ให้เป็นประโยชน์ได้, นี้เป็นสาวกที่ดี, แล้วในที่สุดมันก็
เป็นมนุษย์ที่เต็ม; เป็นบุตรที่ดีมาก่อน แล้วเป็นศิษย์ที่ดี
แล้วก็เพื่อนที่ดี เป็นพลเมืองที่ดี เป็นสาวกที่ดี แล้วก็
เป็นมนุษย์ที่เต็ม.

การศึกษาจะต้องเพื่อความเป็นมนุษย์ที่เต็ม, ไม่
เป็นการศึกษานิตสนั้ทางตัวน. ถึงภาษาฝรั่งก็คิดว่าจะใช้
ได้ ถ้าเผื่อเขาจะวินิจฉัยกัน คำว่า *sensual being* นี้มัน
sentient

สักแต่ว่าเกิดมา มันจะตรงกันกับคำว่า คน; แต่ถ้ามันเป็น human being แล้วมันจะเป็นมนุษย์. คำว่า human มันมี รากศัพท์คล้าย ๆ กับมนุษย์อยู่แล้ว, มันเป็น human being นะมันจะมีความเป็นมนุษย์; แต่ถ้ามันเป็นเพียง sensual being เป็นสัตว์เรขาคณิตก็ได้. *sensual*

กระวังความหมายของคำว่า เป็นคน กับความ เป็นมนุษย์ นีไว้ให้ตี ๆ เถอะ จะไม่เดินผิดทาง; การศึกษา จะต้องเพื่อความ เป็นมนุษย์ที่เต็ม. เมื่อพูดว่าเต็ม แล้ว ก็ไม่ต้องพูดถึงความถูกต้องดก ความไม่ถูกต้องมันเต็มไม่ได้ ดก; ถ้ามันเต็มแล้วก็หมายความว่า มันต้องมีความถูกต้อง มันก็มีความเป็นมนุษย์ที่เต็ม.

ถึงแม้เดี๋ยวนี้เราจะโต ๆ กันแล้วอย่างนี้ เราก็ยังต้อง เป็นบุตรที่ดีของบิดามารดานะ แม้ว่าบิดามารดาจะตายไป แล้ว เราอยู่ข้างหลัง ก็ยังจะต้องเป็นบุตรที่ดีของบิดามารดา อย่างปฏิเสธนะ. แล้วเราต้องเป็นศิษย์ที่ดี ของครูบาอาจารย์ จนกว่าจะเข้าโลงไป, จะต้องทำตนให้เป็นศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์, แล้ว เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อนจน

ตลอดชีวิต, เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ, เป็น สาวกที่ดี
ของศาสนา แล้วก็ เป็นมนุษย์ที่เต็ม; นี่จะเรียกว่าการ
ศึกษานี้ถูกต้อง ถ้ามั่นให้ผลอย่างนั้น.

เดี๋ยวนี้ลองไปเปรียบเทียบดูเอาเอง การศึกษาระดับ
ประถม มัธยม มหาวิทยาลัย มันได้ความเป็นอย่างไรหรือ
เปล่า? ทำไมจะต้องมียกพวกตีกันในโรงเรียนมัธยม ในระดับ
วิทยาลัย หรือแม้ในระดับมหาวิทยาลัย ให้สัตว์เศรษฐกิจมัน
หัวเราะเล่า? ถ้าคนเรายังทะเลาะวิวาทกัน ในระดับ
โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย แล้ว จะไม่ให้สัตว์
เศรษฐกิจมันหัวเราะอย่างไรเล่า? บางทีคนป่าจะหัวเราะเยาะ
ด้วยซ้ำไป, คนป่าก็ยังไม่วายมากถึงนักศึกษาสมัยปัจจุบัน
ที่มันยังมีการยกพวกตีกัน ทำลายล้างกัน ชัดแจ้งกัน, แม้ใน
สถาบันการศึกษานี้เอง เพราะว่า สถาบันการศึกษานี้ไม่
ถูกต้อง มันก็ทำให้มีมนุษย์ที่เต็มไม่ได้, ขอให้ภาวนา
หวังว่าจะมีมนุษย์ที่เต็ม.

เอ้า, ที่นี้ข้อสุดท้าย **ข้อที่เจ็ด** ระบบการ
ปกครองของโลก ที่จะต้องมีอีกสักข้อหนึ่ง ข้อสุดท้ายว่า
จะต้องมีระบบนิเวศวิทยาที่ดี. คำว่า นิเวศวิทยา ใน

ความหมายของอากาศมาใช้หมายถึงแต่เพียงว่า ชำระ pollution
 ออก มันเติกเกินไป มันเล็กเกินไป, คำว่า นิเวศวิทยา
 ต้องหมายกว้าง จนถึงว่า วิทยาการสำหรับการเป็นอยู่, ความ
 หมายของคำว่า นิเวศ นิเวศ นั้น มันก็มีความถูกต้องไปหมด
 แหะ ไม่ใช่เพียงแต่ระบบกำจัดมลภาวะอย่างเดียว แล้วก็จะ
 ว่ามีนิเวศวิทยาถูกต้องก็หาไม่, มันก็ ต้องมีระบบการเป็น
 อยู่ทุกแขนง ทุกทิศทาง ทุกระดับ ที่ถูกต้อง ซึ่งไม่เกิด
 ปัญหาขึ้นมา.

ก็อยากจะยกตัวอย่าง เช่นว่า เราอยู่กันอย่างเป็น
 หมู่บ้าน ดีกว่าที่จะเป็นนคร, อยู่กันอย่างเมืองธรรมดาเล็กๆ
 ดีกว่าที่จะเป็นอยู่กันอย่างมหานคร. กรุงเทพฯ เป็นมหานคร
 หรือยังก็ ไม่รู้ แต่มันน่าจะเกือบจะตายแล้วใช้ไหม? มันควบคุม
 ไม่ได้ เพราะมันเหลือกำลังที่จะควบคุม; ถ้าว่ามันอยู่กัน
 ในลักษณะที่ควบคุมกันได้ เช่น เป็นหมู่บ้านๆ มีมากๆ
 ก็ดี มันควบคุมกันได้ มันจะไม่เกิดปัญหาอย่างที่กำลังเกิด,
 กำลังเกิดถึงขนาดวินาศหรือฆ่ากันตาย; มลภาวะก็กำจัด
 ไม่ได้ เพราะมันเหลือกำลังนี้ ถ้าอยู่กันอย่างมหานคร.
 อยู่กันอย่างหมู่บ้านใหญ่ๆ, หรือว่าอยู่อย่างเมืองเล็กๆ, อยู่

อยู่กันอย่างมหานคร ซึ่งมีพลเมืองหลายสิบล้าน สิบล้าน
ยี่สิบล้าน แล้วจะเป็นนิเวศวิทยาที่พอดี, พอดีแก่การที่จะ
ควบคุมรักษาดูแล มีความสงบสุขได้โดยง่ายนั้นจะขอเรียกว่า
มีนิเวศวิทยาที่ถูกต้อง คืออยู่ในขนาดที่พอดีในลักษณะ
ที่พอดี, บางทีจะต้องใช้คำว่า ยิ่งเล็กยิ่งดีด้วยซ้ำไป.

เมื่อเร็วๆ นี้มีนักคิดอะไรคนหนึ่ง เขาพูดขึ้นมาว่า
ยิ่งเล็กยิ่งดี, ยิ่งเล็กยิ่งดี เพราะว่าควบคุมง่าย, ถ้ามันใหญ่
จนควบคุมไม่ไหว มันก็จะเป็นอันตราย หรือเป็นบ้าไปเลย.
ถ้าอยู่ในขนาดที่ควบคุมกันได้ ควบคุมกันได้ รักษากันได้
นั่นแหละมันพอดี, ยิ่งเล็กยิ่งควบคุมได้ง่าย ควบคุมกันได้
มันก็ยังสวยงาม ยิ่งเล็กก็ยังสวยงาม เพราะมันควบคุมกันได้
รักษากันได้ดี. ถ้าบ้านของเราใหญ่เกินไป เราก็รักษาให้
สะอาดเรียบร้อยไม่ได้; ถ้าบ้านของเราพอดีหรือเล็ก ๆ นี้
เราทำให้สวยงามพิเศษไปทุกกระเบียดนิ้วก็ยังได้.

นี่ต้องมีในลักษณะที่ควบคุมกันได้ หรือพอดี
อย่างนี้อาจจะเรียกว่า นิเวศวิทยาที่ถูกต้อง; มันไม่ใช่
จะควบคุมแต่ผลภาวะ, มันต้องควบคุมไปทุกอย่าง ที่มัน
ถูกต้อง : สงบเรียบร้อย ราบรื่นมีความสุข สันติสุข,

อาชญากรรม อะไรต่างๆ เหล่านี้ มันก็ไม่ต้องมี. เราจะ
มีนิเวศวิทยาที่ถูกต้องแก่เหตุผล เหมาะสมแก่ความมี
สันติภาพ.

เอาละ ทบทวนกันอีกทีหนึ่งว่า เราจะ มี ระบบการ
ปกครองมนุษย์ ที่ประกอบไปด้วยระบบเศรษฐกิจอัน
ถูกต้อง, ระบบการเมืองที่ถูกต้อง ระบบสังคมที่ถูกต้อง
ระบบการปกครองที่ถูกต้อง ระบบศีลธรรมและศาสนา
ที่ถูกต้อง ระบบการศึกษาที่ถูกต้อง ระบบนิเวศวิทยา
ที่ถูกต้อง.

คำว่า ถูกต้อง คืออย่างไร.

ได้ยินคำว่า ถูกต้อง เต็มไปหมดแล้ว ก็จะมีปัญหา
เกิดขึ้นมาว่า ถูกต้องนั้นคืออย่างไร. ถ้าถูกต้องของคน
อันธพาลมันก็อย่างหนึ่ง; เราถูกต้องด้วยไม่ไหว ถ้าถูกต้อง
อย่างของอันธพาล. มันก็ต้องถูกต้อง อย่างของ วิญญูชน
ของสุภาพบุรุษ มันก็ต้อง; แต่ถึงอย่างนั้นมันก็ยังม
ีเพียงกันไม่รู้จักจบ ตรรกวิทยา logic ก็ดี, ปรัชญา philoso-
phy นั้นก็ดี มันก็ล้วนแต่มุ่งหมายจะหาความจริง หรือคำยุติ

ของคำว่าถูกต้องหรือความดี, แล้วมันก็เดียวกันจนตายก็ยังไม่พบใช่ไหม? มันยุติกันไม่ได้นี่ ถ้าเอาหลักชนิดนั้นมาเป็นหลักหาความดีความถูกต้อง. มันก็มีเหตุผลที่จะแย้งยันขยายไกลออกไป, เรียกว่ามันมีคู่เดียวกันไปไม่มีทางจะพบกันได้ว่าถูกต้องอย่างไร.

มีคนเขาเปรียบเทียบว่า สถานะของปรัชญา philosophy นั้นมัน เหมือนกับทางรถไฟ ๒ เส้น ซึ่งมันเป็นคู่กันไปไม่มีทางจะพบกัน, ทางรถไฟนั้นจะยาวก็โยชน์ ก็ร้อยโยชน์ พันโยชน์ อะไรก็ตาม มันก็ไม่มีทางจะพบกันดอก, ถ้ามันพบกันแล้วมันก็ไม่เป็นทางรถไฟ. นี่เรียกว่าเรื่องปรัชญาที่จะหาเหตุผลของความถูกต้องหรือความจริงนี้ มันมายุติอย่างนี้ เพราะมันมีเหตุผลที่จะแยกออกมายืนันอยู่เสมอ มันมีสมมติฐานใหม่ ๆ สร้างขึ้นมาได้เรื่อย มันก็เลยไม่พบว่าอะไรถูกต้อง หรืออะไรดี อะไรจริง.

ฉะนั้น ขอให้ถือเอาหลักง่าย ๆ ทางศาสนา โดยเฉพาะทางพุทธศาสนา มีหลักง่าย ๆ ที่สุดว่า ถ้าถูกต้องแล้วมันไม่มีอันตราย หรือเป็นทุกข์เป็นโทษแก่ฝ่ายใด มีแต่คุณและประโยชน์แก่ทุกฝ่าย; นี่ก็คือความถูกต้อง.

ถ้ามันมีโทษแก่ฝ่ายใดแม้แต่นิดเดียว ถือว่าเป็นผิดแล้ว ไม่
 ถูกต้องแล้ว ถ้ามันไม่เป็นพิษภัยเป็นโทษอันตรายแก่ฝ่ายใด
 มีแต่ความดีความได้ประโยชน์ ก็เรียกว่าความถูกต้อง เอา
 เพียงเท่านั้น ไม่ต้องเถียงกัน. ใ้ให้พวกนักปรัชญาเขา
 หรือว่านักตรรกวิทยาเขา นักคำนวณอะไรเขาก็เถียงกันไปเถอะ
 จนไม่รู้ว่ามันจะไปดีตรงที่ตรงไหน ไม่มีวันที่จะพบว่าถูกต้อง
 หรือดีนั้นเป็นอย่างไร. เดียวนี้เราเอาง่าย ๆ ตามภาษาเด็ก ๆ
 เด็กวัดก็ได้ ดีหรือ ถูกต้อง คือไม่เบียดเบียนใคร ได้รับ
 ประโยชน์แก่ทุกฝ่าย คือถูกต้องในทุก ๆ สิ่งที่จะ
 ถูกต้อง; นั่นคือระบบการปกครองของมนุษย์ที่ดี หรือ
 ของโลกที่ดี ในโลกของมนุษย์ที่ดีจะต้องมีความถูกต้องอย่าง
 แล้วก็มีสันติภาพ.

เป็นอันว่า บุคคลแต่ละคน ๆ ต้องมีความถูกต้อง
 อย่างที่กล่าวมาแล้ว, ระบบการปกครองของบุคคลทั้งหมด
 นั้น ก็ต้องมีความถูกต้องอย่างที่กล่าวมาแล้ว. เมื่อมีความ
 ถูกต้องทั้งของส่วนบุคคล และของระบบทั้งระบบที่จะ
 ใช้ปกครองบุคคลเหล่านั้น ล้วนแต่เป็นความถูกต้อง
 มันก็หมดปัญหา ก็มีสันติภาพ.

อาตมาก็ ขอเสนอหนทางแห่งสันติภาพไว้ในลักษณะ
 อย่างนี้ เป็นเรื่องสุดท้ายของการบรรยายชุดนี้ เป็นที่ระลึก
 แก่ปีสันติภาพสากล คือปีนี้ ; ใช้หลักพระพุทธศาสนา
 มาเป็นหลัก คือความถูกต้อง ๘ ประการ ที่เรียกว่า
 มรรคมีองค์แปด : ถูกต้องทางความคิดเห็น ถูกต้องทาง
 ความต้องการ ถูกต้องทางการพูดจา ถูกต้องทางการทำงาน
 ถูกต้องทางการดำรงชีวิต ถูกต้องในการใช้ความเพียร ถูกต้อง
 ในการมีสติควบคุม และ ถูกต้องในการตั้งใจไว้มั่น ; เรียกว่า
 ถูกต้อง ๘ ประการ เป็นอริยมรรคมีองค์แปด. นี่เป็นหลัก
 ที่เอามากระจายออกมาเป็นความถูกต้อง สำหรับบุคคลและ
 สังคม.

เมื่อมีความถูกต้อง ๘ ประการนี้แล้ว ก็จะมี
 ความถูกต้องอันสำคัญเกิดขึ้น คือความถูกต้องของ
 ความรู้—ญาณะ แปลว่าความรู้ ; เมื่อรู้ถูกต้องแล้วมันก็ทำ
 อะไรไม่ผิด, ในที่สุดมัน ก็เกิดผล คือ หลุดพ้นถูกต้อง,
 หลุดพ้นถูกต้อง, หลุดพ้นจากปัญหาทั้งปวงอย่างถูกต้อง,
 ไม่มีอะไรที่เป็นสิ่งที่จะต้องเกิดความยุ่งยากลำบากใจ เป็นความ
 ทุกข์ทรมานใจ ; นี่มันเป็นความถูกต้องอย่างนี้. แต่เป็นสิ่งที่

ที่เราจะต้องประพฤติปฏิบัติ หรือสร้างมันขึ้นมา ใน
ฐานะเป็นหน้าที่, จะมาถือไสยศาสตร์ หวังความช่วยเหลือ
เหลือจากกตัญญูที่เสียสละ หรือแม่แต่พระเจ้า ก็ไม่มี
มีทางจะเป็นไปได้, พระเจ้าไม่ช่วยคนที่ไม่ปฏิบัติความถูกต้อง.

ฉะนั้นเราจะต้องปฏิบัติความถูกต้องทุกประการ
อย่างที่เราได้กล่าวแล้ว แล้วความถูกต้องทุกประการนั้น ก็จะแปลง
รูปออกมาเป็นพระเจ้าที่ช่วยเราได้จริงยิ่งกว่าพระเจ้าชนิดไหน
แล้วก็ไม่ต้องอ้อนวอน ไม่ต้องติดสินบนว่าจะให้ อย่างนั้น
ให้ อย่างนั้น. พระเจ้าจะเกิดขึ้นมาจากการกระทำที่ถูกต้อง
ของเรา; พระเจ้าอย่างที่เขา มี ๆ กันอยู่นั้น ต้องเช่นสรวง
ต้องอ้อนวอน ต้องบูชา ค่ำ ๆ กับต้องจ้าง พระเจ้า
จึงจะทำหน้าที่. แต่ถ้าพระเจ้าเกิดมาจากความถูกต้องที่เรา
ประพฤติปฏิบัติขึ้นเอง เราไม่ต้องเช่นสรวง ไม่ต้องบูชา
ไม่ต้องอ้อนวอน การบูชา อ้อนวอน เช่นสรวงพระเจ้า
ชนิดนี้ มีแต่การพยายามทำให้มันถูกต้อง การพยายามทำให้
มันถูกต้องนั้นแหละคือการบูชา เช่นสรวง อ้อนวอน,
พระเจ้าชนิดนี้ คือพระเจ้าชนิดที่จะช่วยเราได้จริง คือ
ผลแห่งการทำหน้าที่ที่ถูกต้อง.

นี่ขอสรุปเป็นบทสุดท้ายว่า เราจะมีสันติภาพได้
โดยสรุปย่ออย่างที่เป็นการบรรยายในครั้งสุดท้ายนี้ว่า มีบุคคล

ถูกต้อง, แล้วมีระบบการปกครองบุคคล หรือสังคม
ของบุคคล อย่างถูกต้อง, แล้วเราก็มีสันติภาพเป็น
แน่นอน.

การบรรยายในครั้งสุดท้ายนี้ เป็นการจบเรื่องสันติภาพ
ของโลก ในครั้งนี้ แล้วก็เป็นการบรรยายครั้งสุดท้ายของ
ภาคนี้ คือภาคอาสาฬหบูชา เป็นการบรรยายครั้งสุดท้าย คือว่า
หลังจากนี้จะปิดเทอม ๓ เดือน ไม่มีการบรรยาย. การ
บรรยายในวันนี้เป็นวันสุดท้ายของปีปัจจุบัน ปิดเทอม ๓ เดือน
ขึ้นเดือนมกราคมจึงค่อยมาว่ากันใหม่, รู้กันไว้ว่า การบรรยาย
วันเสาร์วันนี้เป็นวันสุดท้าย แล้วก็จะไปเริ่มกันใหม่ในวัน
เสาร์แรกของเดือนมกราคม. ขอปิดการบรรยายวันเสาร์
สำหรับปีนี้ แล้วก็หวังว่าท่านทั้งหลายคงจะได้กำหนดจดจำ
นำไปนึกไปพิจารณา เห็นด้วยอย่างไรเท่าไรแล้วก็ ลองปฏิบัติ
ดู, ลองปฏิบัติดู เห็นผลอย่างไรแล้วก็ทำตามจนถึงที่สุด
ก็จะได้รับประโยชน์เต็มตามความปรารถนาเป็นแน่นอน.

การบรรยายสมควรแก่เวลาแล้ว ขอยุติการบรรยาย
เปิดโอกาสให้พระคุณเจ้าทั้งหลายสวดบทพระธรรมคณสาธยาย
มีข้อความส่งเสริมกำลังใจ ในการปฏิบัติธรรมะให้ยิ่งขึ้นไป
ในกาลบัดนี้.

สันติภาพแน่หรือ?

อยู่พร้อมหน้า ยืนยัน สันติภาพ
สร้างอาวุธ ไร่ปราบ กันลับหลัง
ปากถือศีล มือถือสาก มีฉากบัง
ต้องร่วนวาย ดิ่งดั่ง ทิ้งตาปี.

พุทธมร อินทวิบูล